

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ФІНАНСОВИХ РИНКІВ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

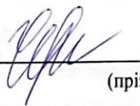
на тему: «РОЗВИТОК СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ»

Здобувача вищої освіти II рівня, II курсу, ФМД-21-1 групи,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»,
освітня програма «Управління фінансовою та страховою діяльністю»

(підпис)

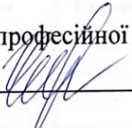
Ясентюк Анастасія Сергіївна
(прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник
(підпис)

Чуницька Ірина Іванівна, д.е.н., професор
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

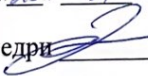
Керівник освітньо-професійної
програми
(підпис)

Чуницька Ірина Іванівна, д.е.н., професор

Допущено до захисту за рішенням кафедри фінансових ринків та технологій
протокол від «25» 01 2023 № 13

Завідувач кафедри

Коваленко Юлія Михайлівна, д.е.н., професор

Ірпінь – 2023

Реєстрація № 9

26.01.2023р.
(дата)

[підпис]
(підпис відповідальної особи)

Результати перевірки

до захисту
(до захисту на доопрацювання)

20.01.23
(дата)

[підпис]
(підпис)

Результат захисту

100 (Вірно)
(оцінка)

06.02.2023
(дата)

[підпис]
(підпис)

Голова комісії:

[підпис]
(підпис)

І.В. Майорова
(ініціали, прізвище)

Члени комісії:

[підпис]
(підпис)

Ю.М. Коваленко
(ініціали, прізвище)

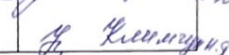
[підпис]
(підпис)

С.В. Димшко
(ініціали, прізвище)

[підпис]
(підпис)

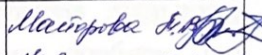
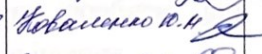
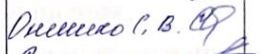
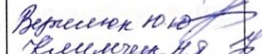
В.В. Веремюк
(ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії, членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Доповідь	від 0 до 10	10		
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	25		
4. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10	10		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	50		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	100		

Оцінювання кваліфікаційної роботи науковим керівником - 50 балів.

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
100	A	5 (відмінно)	06.02.2023	

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	3 (задовільно)
60-69	D	
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

Факультет фінансів та цифрових технологій
Кафедра фінансових ринків та технологій
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Освітня програма «Управління фінансовою та страховою діяльністю»

Затверджую

В.о. завідувача кафедри фінансових ринків
та технологій

 Ірина ЧУНИЦЬКА
« 18 » 10 2021

Завдання на кваліфікаційну роботу (проект)

Ясентюк Анастасії Сергіївні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи (проекту)

Розвиток страхового ринку в Україні

Затверджена наказом ректора від 01.11.2021 р. № 1550

2. Строк здачі закінченої роботи 23.11.2022

3. Мета роботи полягає у теоретичних і практичних аспектів діяльності страхового ринку, аналізу його стану, окреслення головних проблем, що стримують його розвиток та розробка рекомендацій щодо їх вирішення.

Об'єкт дослідження економічні відносини, в процесі функціонування страхового ринку України.

Предмет дослідження особливості, проблеми та сучасні перспективи розвитку ринку страхових послуг в Україні.

Орієнтована база дослідження Національний банк України, страхові компанії

4. Вихідні дані до роботи нормативно - законодавчі акти, наукові статті, монографії, офіційні джерела статистики, Інтернет-ресурси, підручники, тощо.

5. Перелік графічного матеріалу таблиці, схеми, рисунки.

6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за кожним розділом)

Розділ 1. Теоретичні аспекти функціонування страхового ринку України. 1.1 Сутність, структура та функціональна складова страхового ринку. 1.2 Вплив державного регулювання на ефективне функціонування страхового ринку України. Розділ 2. Аналіз сучасного стану розвитку страхового ринку України

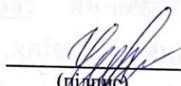
2.1 Оцінка основних тенденцій розвитку національного страхового ринку
Аналіз інвестиційної діяльності страхових компаній на страховому
України. Розділ 3. Перспективи розвитку страхового ринку України.

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1.	2.	3.	
1	Підготовка 100 % кваліфікаційної роботи та подання її на перевірку науковому керівнику	18.11.2022 р.	15.10.2022
2	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника та подання її на повторну перевірку керівнику	25.11.2022 р.	20.11.2022
3	Попередній захист кваліфікаційної роботи	28-30.11.2022 р.	29.11.2022
4	Отримання відгуку наукового керівника кваліфікаційної роботи	20-23.01.2023 р.	21.01.2023
5	Рецензування кваліфікаційної роботи	24-26.01.2023 р.	25.01.2023
6	Надання кваліфікаційної роботи для перевірки на плагіат	10.01.2023 р.- 17.01.2023 р.	10.01.2023
7	ЗАХИСТ	06.02.2023 р.	06.02.2023

8. Дата видачі завдання «18» 10 2021

9. Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проекту)

(підпис) Чуницька І.
(прізвище, ініціали)

10. Гарант освітньо-професійної програми

(підпис) Чуницька І.
(прізвище, ініціали)

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти

(підпис) Ясентюк А.С.
(прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Розвиток страхового ринку в Україні

Назва випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи

Мета роботи полягає в теоретичних і практичних аспектів діяльності страхового ринку, аналізу його стану, окреслення головних проблем, що стримують його розвиток та розробка рекомендацій щодо їх вирішення.

Завданнями роботи є: проведення дослідження сутності страхового ринку та охарактеризувати її структуру й функції; розгляд особливостей впливу державного регулювання на функціонування страхового ринку; аналіз ефективності виконання страховим ринком покладених на нього функцій; дослідження сучасних тенденцій страхового ринку України; визначення шляхів розвитку вітчизняного страхового ринку України.

Предметом дослідження є особливості, проблеми та сучасні перспективи розвитку ринку страхових послуг в Україні.

Об'єктом дослідження виступають економічні відносини, в процесі функціонування страхового ринку України.

Базою дослідження є Національний банк України, страхові компанії.

За результатами дослідження сформульовані висновки та рекомендації щодо пріоритетів розвитку страхового ринку України.

Одержані результати можуть бути практично використані регулятором страхового ринку при розроблені та впровадженні стратегії розвитку страхового ринку України в майбутніх періодах.

Кваліфікаційна робота містить 74 сторінки, 5 таблиць, 17 рисунків, список використаних джерел з 59 найменувань та 4 додатків.

Ключові слова: страховий ринок, страхові послуги, страхові компанії, Insur-технології.

Рік виконання дипломної роботи – 2021-2022 рр.

Рік захисту роботи – 2023 р.

SUMMARY

Yasentiuk A.S. Development of the insurance market in Ukraine

Purpose of the work consists in the theoretical and practical aspects of the insurance market, analysis of its condition, outline of the main problems restraining its development and development of recommendations for their solution.

The tasks of the work are: conducting a study of the essence of the insurance market and characterizing its structure and functions; consideration of the specifics of the impact of state regulation on the functioning of the insurance market; analysis of the effectiveness of the insurance market in performing the functions assigned to it; research of modern trends of the insurance market of Ukraine; determination of ways of development of the domestic insurance market of Ukraine.

The subject of the study is the peculiarities, problems and modern prospects of the development of the market of insurance services in Ukraine.

The object of the study is economic relations in the process of functioning of the insurance market of Ukraine.

The study is based on the National Bank of Ukraine, insurance companies.

Based on the results of the research, conclusions and recommendations regarding the development priorities of the insurance market of Ukraine were formulated.

The obtained results can be practically used by the regulator of the insurance market when developing and implementing a strategy for the development of the insurance market of Ukraine in future periods.

Thesis contains 74 pages, 5 tables, 17 figure, a list of used sources from 59 titles, 4 appendices.

Key words: insurance market, Insur-technologies.

Year of diploma work-2021-2023.

Year of protection of work - 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ.....	7
1.1 Сутність, структура та функціональна складова страхового ринку.	7
1.2 Вплив державного регулювання на ефективне функціонування страхового ринку України.....	16
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	23
2.1. Оцінка основних тенденцій розвитку національного страхового ринку	23
2.2. Аналіз інвестиційної діяльності страхових компаній на страховому ринку України	37
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	48
ВИСНОВКИ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60
ДОДАТКИ.....	68

ВСТУП

Актуальність теми. Страховий ринок є одним із невід’ємних складових національної економіки будь-якої країни. Реалізуючи послуги зі страхування, виконує функцію захисту його учасників від наявних або ж можливих ризиків та їх негативних чинників для діяльності цих учасників. Ефективний функціонуючий ринок здатний забезпечити економічне зростання країни, розподілити ризики, спростити ділові відносини та гарантувати відповідну фінансову стабільність. В свою чергу він акумулює великі об’єми неактивного капіталу й трансформує його у потужне джерело стійких інвестицій на довгостроковій основі в економіку країни як ключовою передумовою майбутнього соціально-економічного розвитку.

У контексті розвитку процесів глобалізації, інтеграції національної економіки у світовий фінансовий простір, в умовах воєнного стану, складної політичної та економічної ситуації страховий ринок України залишається лише потенційним джерелом фінансових ресурсів та рушійним стимулом для економічного зростання. Таким чином вітчизняний страховий ринок у порівнянні з іншими розвиненими країнами перебуває на значно нижчому рівні, тому виникає необхідність у пошуку дій для його гармонізації та подальшого розвитку, чим і обумовлена актуальність обраної теми дослідження.

Стан і ступінь розробки проблеми в спеціальній літературі. Ключова роль щодо розкриття теоретичних аспектів розвитку національного страхового ринку належать таким науковцям: М. Александрова, Ю. Городніченко, В. Базилевич,

Т. Балабанов, Л. Богріновцева, Ю. Вергелюк, О. Воронкова, Т. Говурушко, А. Жеребко, А. Загородній, М. Клапків та інших. Також варто виділити таких вчених, які досліджували питання оцінки стану страхового ринку України, а саме: Л. Бевере, О. Гаманкова, Дж. Діксон, О. Заруба, Г. Леві, Є. Романенко, Н. Ткаченко, В. Фурман. Проте варто зауважити, що віддаючи належне

науковим працям як вітчизняних, так і зарубіжним вченим, недостатньо вивченими залишаються питання, які стосуються особливостей регулювання розвитку та функціонування страхового ринку в умовах трансформаційних змін. Також не менш актуальним є окреслення нових тенденцій та рекомендацій щодо діяльності на фінансовому ринку України страхових компаній, що зумовлює актуальність досліджуваного питання, підкреслює його теоретичну та практичну значимість.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є розкриття теоретичних і практичних аспектів діяльності страхового ринку, аналізу його стану, окреслення головних проблем, що стримують його розвиток та розробка рекомендацій щодо їх вирішення.

Відповідно до визначеної мети, головним завданнями кваліфікаційної роботи є:

- провести дослідження сутності страхового ринку та охарактеризувати її структуру й функції;
- розглянути особливості впливу державного регулювання на функціонування страхового ринку;
- проаналізувати ефективність виконання страховим ринком покладених на нього функцій;
- здійснити аналіз сучасних тенденцій страхового ринку України;
- запропонувати шляхи розвитку вітчизняного страхового ринку України.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, в процесі функціонування страхового ринку України.

База досліджень – Національний банк України, страхові компанії.

Предметом дослідження є особливості, проблеми та сучасні перспективи розвитку ринку страхових послуг в Україні.

Методи дослідження. Для виконання поставлених завдань під час написання випускної кваліфікаційної роботи було використано такі види методів: для дослідження сутності страхового ринку – порівняння та

узагальнення; графічного та статистичного аналізу для оцінки стану страхового ринку і виконання покладених на нього функцій; синтезу та системного аналізу для дослідженні зарубіжного досвіду у контексті впровадження в Україні та обґрунтуванні напрямків його розвитку в майбутньому періоді.

Практичне значення одержаних результатів полягає в аналізі сучасного стану страхового ринку України, виявленні та обґрунтуванні проблем, дослідженні напрямків удосконалення та розробці нових підходів, що зможуть забезпечити якісне функціонування національної фінансової безпеки і її стійкий розвиток, зокрема впровадження новітніх технологій, які можуть бути використані під час розробки стратегій щодо перспектив розвитку страхового ринку.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

1.1 Сутність, структура та функціональна складова страхового ринку.

Початок діяльності страхових компаній та подальший його розвиток в Україні пов'язаний безпосередньо з впровадженням соціально–економічних реформ. Учасники економічних відносин, все більше потрапляють під вплив ризиків, які виникають та примножуються в ході технічного прогресу, екологічних, політичних, економічних та соціальних проблем в процесі власної діяльності. Цим обумовлюється головна ціль розвитку страхового ринку у сфері підвищення захисту майнових інтересів як фізичних осіб так і суб'єктів господарювання в разі виникнення непередбачуваних подій.

Протягом тривалого процесу еволюції суспільства дослідження страхування проводилось багатьма науковцями і зараз воно розуміється як механізм захисту економічних інтересів людини, спрямований на задоволення потреб її безпеки. Якщо розглядати страхування як соціальний інститут то це організована система спілкування в суспільстві, основною метою створення якої є мінімізація потенційних ризиків і гарантування таких соціально значущих потреб особистості як безпека, стабільний і здоровий стиль життя. Якщо ж з точки зору ринкової послуги, то вона надається за відповідну плату за фіксованими цінами, що не лише покривають витрати але й з отриманням доходу від її реалізації. Ринок виступає тим економічним простором, де й відбувається процес з купівлі та продажу послуги страхування.

Варто зауважити, що незважаючи на таку велику кількість різних наукових поглядів щодо трактування поняття «страховий ринок», на нашу думку, в економічній літературі не достатньо обґрунтовані та визначенні теоретичні підходи, що стосується його організації та діяльності, зважаючи на

те яке місце роль відіграє ринок страхових послуг у забезпеченні соціально-економічного розвитку, фінансової стабільності та безпеки.

Термін «страховий ринок» є досить складною економічною категорією, через притаманну йому широкого спектру суттєвих ознак, в працях як зарубіжних так і вітчизняних науковців простежується різноманітність у його визначеннях. Так, до прикладу на думку Мазурук Г. страховий ринок виступає місцем взаємодії покупців і продавців, результатом цих відносин є формування попиту та пропозиції, а також відповідно ціни на страхові послуги, купівля-продаж цього страхового капіталу може відбуватись як в межах лише однієї країни так і на міжнародному рівні [27].

Вартує уваги думка Д. Навроцького, який стверджує, що страховий ринок - це структурний елемент фінансового ринку, який є особливим соціально-економічним середовищем, де страховий захист виступає об'єктом продажу, на нього формується попит та пропозиція, а сукупність усіх його учасників функціонує в системі відносин економічного, фінансового, договірної та інформаційно-консультаційного характеру, які спричиненні потребою в страхових послугах та товарах, що виникають між ними протягом всіх етапів їх надання [29].

М. Сухорукова зазначає, що «страховий ринок є окремою сферою послуг і особливих соціально-економічних відносин, що включають в себе сукупність структурно взаємопов'язаних між собою учасників (продавців і покупців) страхових послуг й продуктів, а також інших суб'єктів страхових відносин, діяльність та інтереси яких реалізуються відповідно до встановлених певних правил і відповідно регулюються уніфікованими концепціями контролю, що узгоджені всіма учасниками страхових відносин [5].

У своїх працях Ботвина Н. трактує страховий ринок як особливе середовище грошових відносин, де головним об'єктом купівлі продажу виступає специфічна послуга, а саме страховий захист і відповідно на нього формується попит і пропозиція [3]

Такі науковці як Заволока Ю., Єфременко А. та Малащенко Ю.А стверджують, що важливою підтримкою у розширенні ринку страхових послуг на даному етапі розвитку є використання в цій сфері потенціалу новітніх інформаційно-комп'ютерних технологій та прогресивних інформаційних мереж [15].

Тож проаналізувавши дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених щодо визначення терміну «страховий ринок», ключові поняття можемо згрупувати наступним чином (рис 1.1):

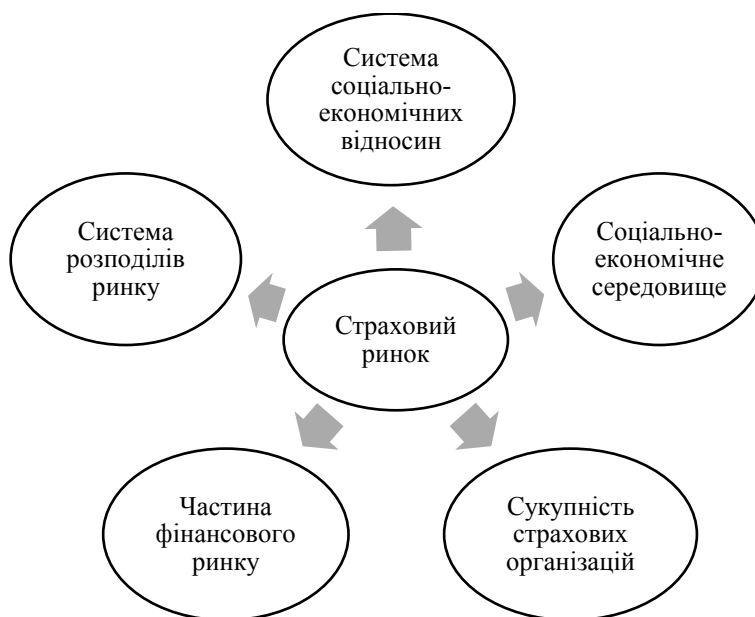

Рис. 1.1 Головні базиси поняття «страховий ринок»

Джерело: побудовано автором за даними [13]

Також доцільним є зазначити, що під час дослідження сутності страхового ринку, багато науковців у своїх трактуваннях ототожнюють поняття страхового ринку та ринку страхових послуг. Проте, погоджуючись з думкою Гаманкової О., це порівняння не є тотожним. Адже ринок страхових послуг, виходячи з самого означення, включає лише сукупність фінансових відносин на страховому ринку, з приводу операцій купівлі-продажу послуг страхового захисту. Тобто це така особлива форма організації фінансових відносин, що виникають у процесі його функціонування створюючи механізм задоволення інтересів тих хто пропонує послуги страхового захисту (надаючи пропозицію)

та тим хто їх купує (створюючи попит). Тому підсумовуючи вищевикладене, можемо сказати, що ринок страхових послуг потрібно розглядати як основу страхового ринку, тому що тут відбувається нагромадження ресурсів страхувальників з майбутнім їх перетворенням в інвестиційний капітал завдяки діяльності страховиків на фінансовому ринку [9].

Відповідно до інституційної теорії, враховуючи головні характеристики страхового ринку та погляду науковців, страховий ринок можна визначити як частину фінансового ринку, де страховий ринок можна визначити як частину фінансового ринку, де страховий захист, є специфічною послугою та виступає об'єктом купівлі-продажу його учасників з використанням технологічних інновацій та застосуванням сучасних інформаційних технологій для підвищення рівня конкурентоспроможності ринку.

Будь-який ринок є складною системою із багатьма взаємопов'язаними складовими, зв'язками, основним завданням їх функціонування виступає досягнення спільної мети. Їй притаманний окремий набір властивостей, якісних та кількісних характеристик. Тому для точнішого визначення поняття «страховий ринок» доцільно, опиратись на системний підхід, на нашу думку, його основним завданням у визначенні сутності «страховий ринок», є аналіз усіх елементів ринку та зосередження уваги на основних взаємозв'язків їх складових.

Будь - який ринок функціонує відповідно за якимось принципами, не є виключенням і страховий ринок, зокрема це:

- принцип еквівалентності, в основу якого покладено забезпечення прямої залежності страхових відшкодувань від отриманих збитків і відповідно страхових платежів;
- доступності вартості страхових тарифів;
- принцип добровільної участі страхувальника;
- можливість вибору страхувальниками умов отримання страхових послуг, форми, ризиків та об'єктів страхового захисту;

- добросовісна конкуренція страхових компаній у наданні страхових послуг та товарів, залучення страхувальників та акумуляції коштів у страхові фонди;
- надійність та гарантія страхового захисту для учасників страхового договору [3].

Страховий ринок виконує низку важливих покладених на нього функцій. На думку переважної більшості дослідників страхового ринку, всі його функції можна розділити на загальноринкові та специфічні функції, більш детальноше ми продемонстрували їх в Додатку А. Звичайно серед науковців існують різні погляди на класифікацію функцій страхового ринку. Так до прикладу С. Лондар та О. Тимошенко. Виокремлюють такі основні функції (рис 1.2):

Рис. 1.2 Функції страхового ринку

Джерело: побудовано автором за даними [7].

До додаткових функцій страхового ринку можна віднести наступні:

- інвестиційна функція – вкладення фінансових ресурсів страхової компанії в інші діяльності крім основної з ціллю отримання додаткового прибутку;

- компенсаційна – відшкодування збитків згідно укладеного договору в разі настання страхового випадку;

- соціальна – надання додаткових соціальних послуг у формі страхування;

- консалтинг – надання консультаційних послуг одними учасниками ринку іншим;

- організаційна - організація відносин між усіма учасниками страхового ринку [14]

Охарактеризувавши функції страхового ринку, можемо сказати, що на нашу думку, для ефективного формування та використання ресурсів страхового фонду дуже важливе значення належить внутрішній системі та зовнішньому середовищу страхового ринку. Якщо розглядати більш детально, то до внутрішньої структури відносять:

- страхові продукти та товари відповідно до різних видів договорів страхування,

- власне інфраструктура страхової компанії, зокрема філії та представництва;

- формування попиту на страхові послуги та товари;

- структура системи організації з продажу страхових полісів;

- включає гнучку систему тарифів;

- матеріально-фінансові ресурси страхової компанії, що й безпосередньо визначають його фінансове становище;

- ліквідність страхової компанії.

Всі вище перераховані елементи є взаємопов'язаними, адже будь-який вплив на один із них автоматично викликає зміни в інших. Тому при прийнятті управлінських рішень, потрібно обов'язково враховувати всі складові у своїй діяльності та їх взаємозв'язок із зовнішнім середовищем. В свою чергу фактори, що оточують внутрішню систему і здійснюють на неї вплив і є

зовнішнім середовищем страхового ринку, складається з таких елементів, якими може управляти страховик, та тих, на які він не може впливати, проте має передбачувати у своїй діяльності.

Страховий ринок, як і будь-яка інша система має свою організаційну структуру, яка постійно змінюється у процесі економічних перетворень, які неодмінно відбуваються в країні та світі. Вона розглядається, як відтворювальні взаємозв'язки між різними організаціями, державою, інститутами, суб'єктами господарювання (страховики і страхувальники) та об'єктами - види і технології страхування у процесі функціонування страхового ринку [36].

Найчастіше в наукових працях, залежно від критерію, що лежить в основі класифікації, структуру страхового ринку можна поділити на такі види: інституційну, територіальну, галузеву та організаційну структури [43, с. 183]. Охарактеризуємо детальніше кожен з них.

Так, за інституційною структурою страховий ринок поділяється за формами власності, при яких створюється страхова компанія, зокрема приватна, державна чи спільна. В Україні відповідно до чинного законодавства страхові компанії можуть створюватися як у формі повних товариств та з обмеженою відповідальністю, акціонерних, або компаній з додатковою відповідальністю, при умові наявності підтверджуючої ліцензії на здійснення цієї діяльності [39].

Наступною є територіальна структура, вона передбачає розподіл на:

- місцевий (регіональний), тобто задоволення страхових потреб на рівні окремого регіону;
- національного (внутрішній) – на рівні держави;
- глобального (зовнішній) – за межами держави, тобто задоволення страхових інтересів на рівні світової економіки [44, с. 183].

За галузевою структурою він поділяється відповідно до галуззі діяльності, а саме особистого, майнового та страхування відповідальності;

Організаційна структура страхового ринку передбачає його поділ за суб'єктами, які здійснюють страхову, брокерську, дилерську, наглядову та іншу діяльність на цьому сегменті ринку [44, с. 183].

Ключовими елементами в структурі страхового ринку виступають його суб'єкти та об'єкти. До головних суб'єктів належать страховики, страхувальники, страхові посередники та інші (рис. 1.3). Вони характеризуються самостійністю у прийняттях своїх рішень, функціонують на принципі рівноправного партнерства, мають розвинену систему горизонтальних і вертикальних зав'язків. Через визнання інтересів в страхових послугах, що пропонуються на ринку забезпечується цілісний зв'язок між цими суб'єктами [18]

Рис. 1.3 Ключові учасники страхового ринку

Джерело: побудовано автором за даними [51].

Більш розгалужена та детально структурована класифікація учасників страхового ринку представлена у додатку Б. Як видно з цього рисунку, усі

суб'єкти страхового ринку поділяються на структурних та інфраструктурних учасників. До першого виду належать страхувальники та страховики. До відносять страхових посередників та суб'єкти, що обслуговують страхову діяльність. В свою чергу, ми можемо побачити, що страхові посередники поділяються на три групи: прямі та непрямі страхові посередники, а також нестрахові посередники (консалтингові фірми, рекламні агенції, аудиторські фірми та ін.).

Щодо об'єктів страхового ринку, то ними є страхові продукти, це такі специфічні послуги, що надаються страховиком відповідно до договору зі страхувальником. Ціна такої послуги обов'язково відображається у страховому тарифі і формується на основі конкуренції. Операції з купівлі-продажу оформлюються договором страхування [20]. Особливостями страхової послуги є нематеріальний характер, може бути не виконана, в разі не настання страхового випадку та відтермінована у часі. Також, відповідно до Закону України «Про страхування» визначено, що предметом договору страхування виступають майнові інтереси, що не суперечать законодавству та пов'язані з:

- життям застрахованого, його здоров'ям, пенсією та працездатністю;
- з тимчасовим чи постійним користуванням, володінням, а також розпорядженням майна (страхування майнових інтересів);
- з відшкодуванням страхувальником завданої шкоди особі чи її майну, а також шкоди, завданої юридичній особі (страхування відповідальності) [39].

Таким чином, можемо дійти висновків, що не існує уніфікованого підходу до трактування сутності «страхового ринку», тому ми вважаємо, що необхідно опиратись на системний підхід, його основним завданням у визначенні сутності «страховий ринок», є аналіз усіх елементів ринку та зосередження уваги на основних взаємозв'язків їх складових. Важливо розуміти відмінність у поняттях страхового ринку та ринку страхових послуг. Водночас можемо сказати, що ринок страхових послуг потрібно розглядати як основу страхового ринку, тому що тут відбувається нагромадження ресурсів страхувальників з майбутнім їх перетворенням в інвестиційний капітал завдяки

діяльності страховиків на фінансовому ринку. Страховий ринок є складною системою із багатьма взаємопов'язаними складовими, зв'язками, основним завданням їх функціонування виступає досягнення спільної мети. Йому притаманний окремий набір властивостей, якісних та кількісних характеристик.

Особливості специфіки взаємовідносин учасників страховому ринку визначає його структура, яка надає можливість реалізації страхових потреб страховиків і страхувальників, гарантує захищеність усіх його учасників. За допомогою функцій, які він виконує відбувається інтегрування у світовий економічний простір та активізації страхової та інших видів економічної діяльності суб'єктів.

1.2 Вплив державного регулювання на ефективне функціонування страхового ринку України.

Для належного функціонування будь-якого сектору національної економіки необхідним наявність такого визначального чинника як розвиненість інфраструктури. Страховий ринок як важлива складова фінансової сфери є не винятком, тому передусім доцільним є визначення головних характеристик його інфраструктури.

Ми погоджуємось з думкою Шолойко А., який визначає, що до головних істотних характеристик інфраструктури страхового ринку потрібно віднести наступні:

- виступає необхідним чинником розвитку та майбутнього безперервного функціонування ринку;
- забезпечує головні процеси від створення до споживання страхових товарів та послуг;
- сприяє ефективній координації взаємодії суб'єктів страхового ринку;
- мінімізує витрати та час кожного окремого учасника страхового ринку[55].

Наступною невід'ємною характерною особливістю сучасного функціонування страхових компаній на ринку є наявність конкурентного середовища. Рівень конкуренції залежить від конкретного виду страхування та відповідно до умов його здійснення. Якщо ринок загалом досить конкурентний, то окремим його сферам, а саме ті, що забезпечують страхування певних визначених ризиків, іноді притаманний олігополістичний аспект.

Можемо зауважити, що якщо зважати на зазначені вище чинники, вітчизняний страховий ринок у майбутньому періоді стане все більш концентрованим. Такий його стан буде вважатися правильним та доцільним у тому випадку, якщо лідери ринку доти не будуть діяти виключно у власних інтересах, без врахування інтересів страхувальників, населення та держави, що може бути цілком можливою ситуацією у випадку монополії страховиків на обов'язкове страхування. Тому для того щоб попередити негативного рівня монополізації страхового ринку всі процеси конкуренції та її концентрація повинні бути під постійним наглядом, зокрема фінансовим та антимонопольним контролем з боку державних інститутів [24].

Таким чином здійснення державного регулювання страхової діяльності сприяє підвищенню рівня конкуренції на ринку. У науковій джерелах сутність механізму державного регулювання страхового ринку трактується як «сукупність методів, форм та інструментів регулювання, за допомогою яких державні органи чинять вплив на всі аспекти діяльності страхового ринку». [35]. Доцільним є розуміння державного регулювання страхової діяльності у контексті розробки багатосторонніх нормативних, правових, соціально-економічних та інших відносин між суб'єктами страхового ринку та державними регуляторами з питань організації та функціонування страхової діяльності.

Державне регулювання страхового ринку має на меті гарантування сприятливих умов для його розвитку в майбутньому періоді, підсиленню інвестиційної привабливості та підвищення довіри у споживачів страхових товарів. Головними шляхами такого регулювання О. Зальтов визначає такі:

дерегуляція та спрощення регуляторного середовища; удосконалення діяльності регулятора та покращення якісних характеристик державного нагляду; захист інтересів споживачів страхових послуг; регуляторна дія на розвиток ринку страхування [16]. Можна стверджувати, що необхідність державного регулювання страхового сектору зумовлено створенням сприятливого соціально-економічного середовища, направлено на задоволення прав та інтересів усіх учасників страхового процесу.

Вітчизняні та зарубіжні дослідники виокремлюють три моделі здійснення державного регулювання ринку страхування, зокрема континентальна, змішана, та ліберальна . Більш детальна характеристика продемонстрована в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Моделі державного регулювання страхового ринку

Континентальна	Ліберальна		Змішана
	Децентралізована	Централізована	
Німеччина, Швеція та Японія	США	Великобританія	Франція, Канада
базується на жорсткій нормативно-правовій законодавчій регламентації і деталізації функціонування учасників страхового ринку	функціонують диференційовані умови, в яких здійснюється діяльність страхових компаній. На прикладі США, яке існує за федеральним законодавством, то його регулювання здійснюється на рівні окремого штату.	уніфікована система державного регулювання, страхові компанії у своїй діяльності дотримуються загальноприйнятих правил, норм та нормативів	нормативна регламентація діяльності страхових компаній, що поєднується з гнучким підходами, які сприяють забезпеченню належного рівня конкуренції на ринку. До прикладу в Канаді окремі аспекти страхової діяльності регулюються на федеральному рівні, але головні повноваження передані владі провінцій

Джерело: складено автором за даними [21]

Звісно, кожна країна розвиває свою унікальну систему, яка може відображати повністю або частково риси наведених моделей з власними особливостями. Ступінь жорсткості або ліберальності визначається не інтенсивністю втручання держави у функціонування страхового ринку та діяльністю страхових компаній, а ступенем контролю державних органів за

дотриманням уніфікованих правил і норм усіма суб'єктами страхування. На нашу думку найбільш доцільною та виправданою є континентальна модель державного регулювання, яку вважають більш жорсткою.

Водночас В. Волкова зазначає, що Україні потрібно запровадити змішану модель державного регулювання страхового ринку, це сприятиме зростанню конкуренції на ринку страхування, а також допоможе ефективному захисту інтересів страховика з боку державного уряду[5].

Регулювання страхового ринку з боку держави відбувається на підґрунті таких двох ключових взаємоіснуючих форм, а саме правового забезпечення страхової діяльності та нагляд за її діяльністю. [21].

Так як нормативно - правове регулювання вітчизняного страхового ринку відбувається здебільшого відповідно до норм діючого законодавства, яке можна згрупувати на три окремі групи:

1) загальне законодавство включає в себе близько десяти законів, основними з яких є Конституція України, Податковий, Господарський та Цивільний Кодекси України;

2) спеціалізоване страхове законодавство, також близько 10 законів, де ключовим є Закон України «Про страхування»;

3) інші підзаконні акти [52].

Інституційне забезпечення здійснюється на законодавчому та виконавчому рівнях через відповідні уповноважені органи. Так головними суб'єктами регулювання страхової діяльності є Національний банк України, Кабінет Міністрів України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольний комітет, Державна податкова служба України. Щодо недержавного регулювання, то суб'єктами саморегулювання і самоврядування виступають об'єднання страховиків: Ліга страхових організацій України, МТСБ, Асоціація «Українська федерація убезпечення», Харківський союз страховиків, Авіаційне і Морське страхові бюро та інші об'єднання страховиків [52].

Розглянувши основних суб'єктів страхового регулювання, доцільним є охарактеризувати механізм державного регулювання страхового ринку. Він включає комплекс методів, форм та інструментів, завдяки яким держава здійснює впливає на ринок страхування (рис. 1.4).

Рис. 1.4 Механізми Державного регулювання страхового ринку

Джерело: побудовано автором за даними [9]

За рисунком, можемо побачити, що методи усі ці методи групуються на дві категорії на прямі та непрямі, які в свою чергу ще мають інші інструменти впливу.

Етапи становлення та розвитку страхового ринку тісно пов'язаний з впливом на нього державного регулювання. Тому, під час аналізу наукової літератури, ми згрупували та висвітлили ключові періоди розвитку страхового ринку України (додаток В).

Протягом останніх трьох років розпочався новий етап розвитку страхового ринку, зокрема першим кроком відповідно до постанови №850 Нацкомфінпослуг відбулося поступове зміцнення стандартів платоспроможності та достатності капіталу страховиків. Наступним відбулась зміна регулятора страхового ринку, згідно із законопроектом №1069-2 про «спліт», функції з регулювання ринку були передані Національному банку [38]. Після отримання відповідних повноважень НБУ почав запроваджувати нові вимоги до мінімального капіталу страхових компаній, а саме страховим компаніям, що займаються страхуванням життя встановлено на рівні 48 млн грн та 32 млн грн для тих, які займаються іншими видами страхування. Виконання цих стандартів страховими компаніями на сто відсотків розпочалося з 30 червня 2020.

Також Верховною Радою України 17 червня 2021 було прийнято законопроект №5315 «Про страхування». Його метою було оновлення діючих відносин у галузі страхування, визначення повноважень НБУ як головного регулятора відповідно до міжнародних практик [31]. Зокрема ключові вимоги законодавства ЄС, які наша держава зобов'язалась виконувати відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС, а також врахували принципи Міжнародної асоціації органів страхового нагляду (IAIS). Його законопроект був зареєстрований ще у березні 2020 року. Це було зроблено з метою, щоб усі суб'єкти ринку встигли привести норми своєї діяльності у відповідність до змін у законодавстві.

Ще одним важливим доповненням в організації страхової діяльності стала публікація 27 лютого 2022 року Національним банком України роз'яснень рекомендацій щодо спрощення процедури врегулювання страхових випадків, шляхом використання електронних документів, копій документів, це пов'язане з військовою агресією Російської Федерації проти України.

Варто зауважити, що розвиток та функціонування страхових організацій на національному фінансовому ринку перебуває в безпосередній залежності від рівня ефективності економічної системи, стабільності безпеки, інвестиційного клімату держави, її ситуації макроекономічному рівні та відповідно трансформаційних змін. Наступною досить важливою проблемою виступає захист прав споживачів. Це пояснюється тим, що основні базові засади захисту прав споживачів страхування в нашій державі продовжують активно розвиваються та мають необхідність у якісному доопрацюванні.

Таким чином, можемо підвести підсумки, для стабілізації ситуації на ринку страхування доцільним є запровадження низку системних багатогранних заходів, спрямованих на досягнення усунення як уже наявних хронічних проблем, так і викликаних фінансово-економічними кризами, пандемією, військовими діями. Вітчизняний страховий ринок має базуватися на прозорості та відкритості прийняття та реалізації управлінських рішень. Тому в подальших дослідженнях особливої уваги буде приділено на аналізі та висвітленні механізму ідентифікації перспектив розвитку страхового ринку в Україні.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

2.1. Оцінка основних тенденцій розвитку національного страхового ринку

Страховий ринок є важливою складовою фінансового ринку країни, виступає важливим джерелом фінансових ресурсів для економіки держави та значно впливає на рівень добробуту населення. В свою чергу, позитивні зміни в економіці стимулюють діяльність страховиків, створюючи сприятливі умови для покращення загального фінансового стану країни шляхом вкладення накопичених ними ресурсів у різні сфери та галузі.

Сучасний страховий ринок в Україні зараз переживає не найкращий час, так як на нього негативно впливають зовнішні і внутрішні фактори. У 2020-2021 роках одним із ключових чинників негативного впливу на економічну ситуацію держави та відповідно розвиток ринку страхування, стало швидке розповсюдження пандемії COVID-19, станом на 2022 рік ключовим стримуючим фактором стали військові дії на території України.

Саме здатність до чутливості стимулює страховиків до пристосування впливу різноманітних факторів, розвитку та самовдосконалення. Тому для того щоб втримати свої позиції та конкурувати з іншими страховими компаніями, потрібно ефективно приймати управлінські рішення для продовження своєї діяльності, розробляти нові й зручні фінансові сервіси та інструменти, що допоможуть функціонувати та залучати страхувальників навіть у такий складний час.

Важливим показником дослідження страхового ринку є щільність проникнення страхування (Insurance Density ratio). Він передбачає, що усі громадяни країни, без врахування їх віку, статті чи статусу, в процесі свого існування споживають страхові продукти та товари. Якщо даний показник

перевищує 140 дол. США, то ринок страхування вважається розвинутим. Так до прикладу в Україні за дослідженням останніх десяти років в середньому одна особа витрачає 65,4 дол. США на послуги страхування, тоді як у сусідній країні Польщі цей показник становить вдвічі більше - 140 дол. США, в такій країні як Японія - 6 тис. дол. США, а в Німеччині 1482 дол. США. Тож можемо сказати, що страховий ринок України за даним показником є нерозвиненим, адже індикатор вдвічі нижчий за нормальний мінімум [25].

Для отримання більш повних даних про стан страхового ринку, необхідним є дослідження його основних показників діяльності протягом останніх п'яти досліджуваних років (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1

Основні показники страхового ринку в Україні за 2017-2021 рр.

Показники	2017	2018	2019	2020	2021
Кількість страхових компаній станом на 31.12.21 з них:	304	281	233	210	155
- СК «life»	33	30	23	20	13
- СК «non-life»	271	251	210	190	142
Кількість укладених договорів страхування тис. од.	185 482,9	201 077,5	196 923,7	120 576,49	131 561,9
Валові страхові премії, млн. грн.	43 431,8	49 367,5	53 001,2	45 184,94	45 987,3
Валові страхові виплати, млн. грн.	10 537,8	12 963,5	14 238,3	14 852,8	17 958,3
Сплачено на перестраховування, млн. грн.	18 333,6	17 940,7	16 713,4	8 487,40	8 623,0
Обсяг сформованих резервів, млн. грн.	22 864,4	26 975,6	29 558,8	34 192,11	36 555,7
Загальні активи страховиків (згідно з формою 1 (П(С)БО2)), млн. грн.	57 381,0	63 493,3	63 126,2	64 925,17	64 209,2

Джерело: складено автором на основі джерела[34]

Проаналізуємо кожен показник більш детально. Першим виступає сукупна кількість страхових компаній. Станом на 01 січня 2022 року на ринку страхування функціонувало 155 страховиків, з них, що здійснюють страхування життя (СК «life») - 13 компаній, та ті які займаються страхуванням ризикових видів, інших, ніж страхування життя (СК «non-life») 142 компанії.

Якщо аналізувати у розрізі попередніх років, то можемо побачити стійку тенденцію до зменшення кількості страхових компаній. Так до прикладу, лише протягом 2021 року кількість страхових компаній зменшилась на 55 одиниць, а порівняно з 2017 роком - на 149 компаній (рис.2.1)

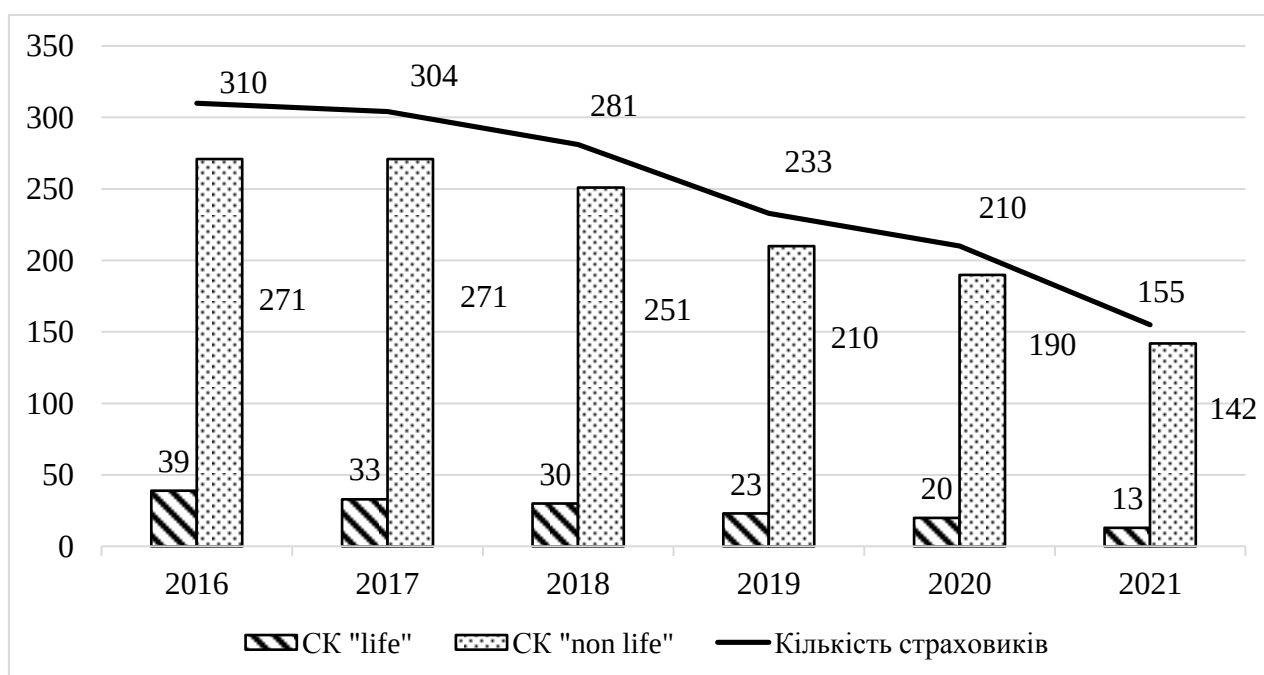

Рис.2.1 Динаміка кількості страхових організацій в Україні за 2017-2021 рр.

Джерело побудоване автором на основі джерела [34].

На нашу думку така ситуація на ринку страхування пов'язана із використанням стандарту достатності капіталу страховиків та їх платоспроможності. Значна частина страховиків виходить на ринок за власною ініціативою. Це можливо пояснити, впровадженням більш жорстких вимог Національного банку України та тим, що під впливом пандемії та карантинного режиму, не всі компанії змогли адаптуватись та ефективно організувати

надання якісних послуг в онлайн форматі. Тому відбулося примусове закриття неконкурентних та неефективних страховиків, в свою чергу це призвело до збільшення кількості великих учасників.

Наступним показником є кількість укладених договорів страхування. Аналізовані результати динаміки протягом зазначеного звітного періоду дійсно підтверджують той факт, що упродовж останніх п'яти років не відбулося формування стійких закономірностей до укладання загальної кількості договорів страхування (рис. 2.2)

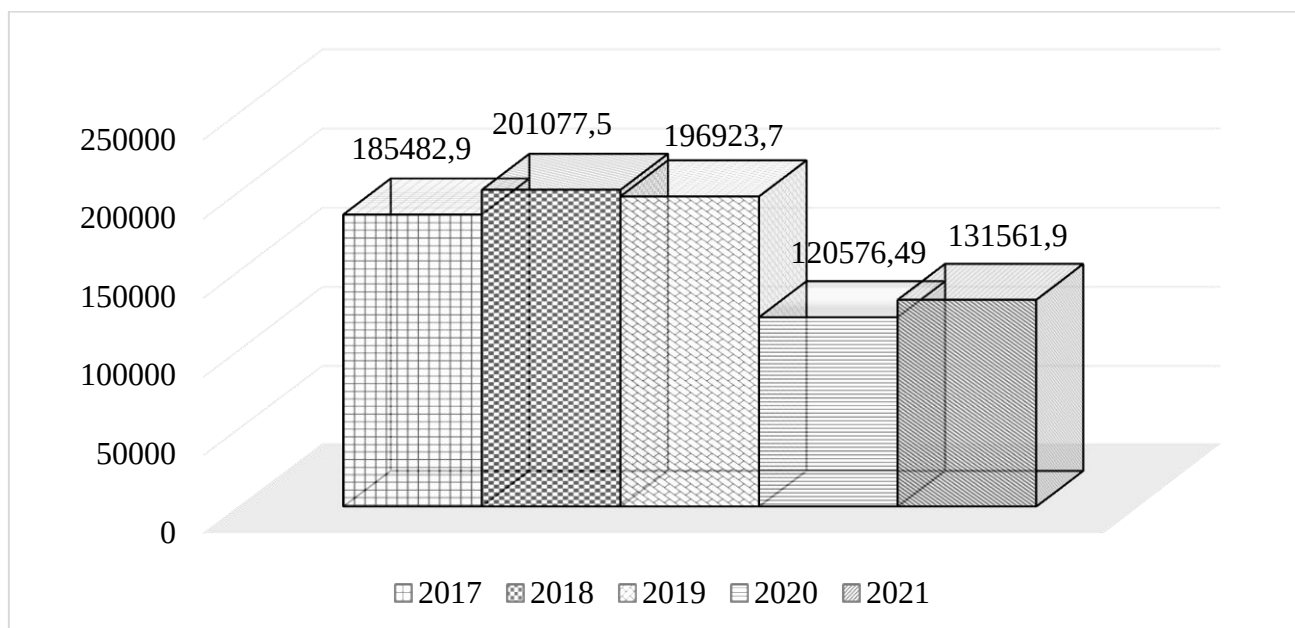

Рис.2.2 Кількість укладених договорів страхування протягом 2017-2021 рр. (тис. од.)

Джерело побудоване автором за даними таблиці 2.1

Можемо бачити різке скорочення укладених договорів в 2020 році, в порівнянні з минулим дослідженим роком на 76347,21 тис. од. – 38,7%. Найвищий показник був у 2018 році та становив 201077,5 тис. од. В 2021 році відбувається незначне збільшення на 10985,41 тис. од., це є свідченням покращенням ситуації страхових компаній та їх адаптації до впливу зовнішніх та внутрішніх факторів.

Одними з основних показників функціонування страхових компаній є динаміка страхових премій та виплат (рис. 2.3):

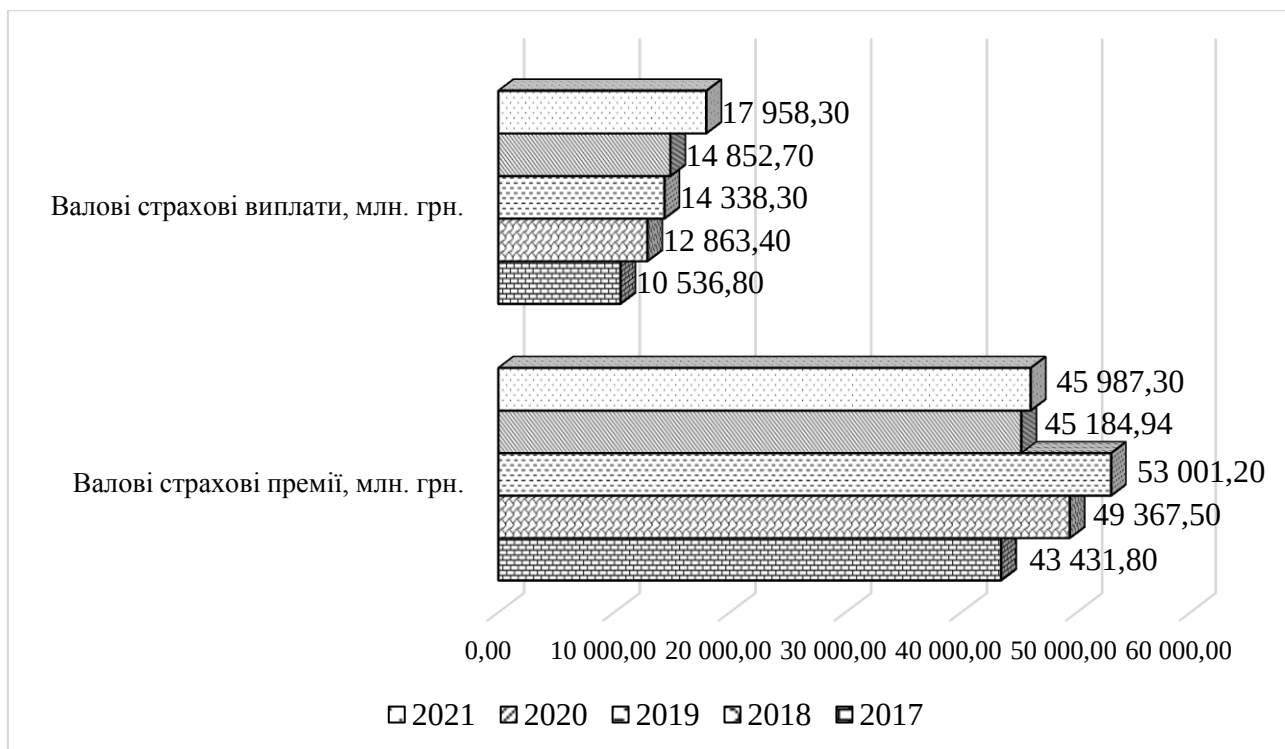

Рис.2.3 Динаміка валових страхових премій та виплат на страховому ринку України протягом 2017-2021 рр. (млн грн)

Джерело побудоване автором за даними таблиці 2.1

Аналізуючи даний рисунок, можемо побачити, що протягом 2017-2019 років показник валових страхових премій на вітчизняному ринку страхування демонстрував стійкий тренд до підвищення і на 31.12.2019 р. знаходився на рівні 53 001,2 млн грн, що на 9569,4 млн грн або на 18,05 % більше за показник у 2017 р., у 2019 р. в порівнянні з 2018 р. а темп приросту дорівнював 7,4%. Але у 2020 році частка страхових премій зменшилась на 7816,26 або, у відсотковому відношенні на 16 %, така спадна тенденція демонструється у сегменті non-life (-16,9%), а в 2021 році він знаходився на рівні 45 987,30 млн. грн. збільшилось лише на 1,74%, що також можна пояснити негативним впливом карантинних методів. Проте варто зауважити, що в даному випадку, спостерігається зростання відносного показника – рівня валових страхових виплат: з 24,26% у 2017 р. до 39,05% у 2021 р. Проте незважаючи на тенденцію до зростання страхових виплат протягом досліджуваного періоду, в Україні він займає досить низький рівень, якщо порівнювати із зарубіжними країнами, де він є

більшим 50%. Незважаючи на значну кількість страхових компаній, фактично основна частка валових страхових премій загально на страховому ринку дорівнює 98,8%, їх акумулюють 50 СК "non-Life" (35,21% всіх СК "non-Life") та 96,7% -10 СК "Life" (76,92% всіх СК "Life"). Такий високий рівень концентрації показує, що з тієї великої кількості страхових компаній, що працює на вітчизняному страховому ринку деякі з яких не в змозі погасити власні зобов'язання, надавати якісні страхові товари страхувальникам, а також займають конкурентні позиції лише на невеликій частці сегменту ринку, в результаті виникають питання щодо прозорості та легальності діяльності таких учасників на ринку. Варто також зауважити, що завдяки введенням нових змін регулятора, які впроваджувались на ринку страхування України у 2020 році, Національний банк України став більше «контролювати» діяльність страхових компаній, тому виник значний «запас» як таких схем страховиків, у бік наступного скорочення їх кількості на ринку.

Щодо наступної характеристики, то протягом досліджених років спостерігалась значне падіння в 2020 майже в половину і становив 8487,40 млн. грн., в порівнянні з минулим роком – 16713,40 млн грн. (рис. 2.4)

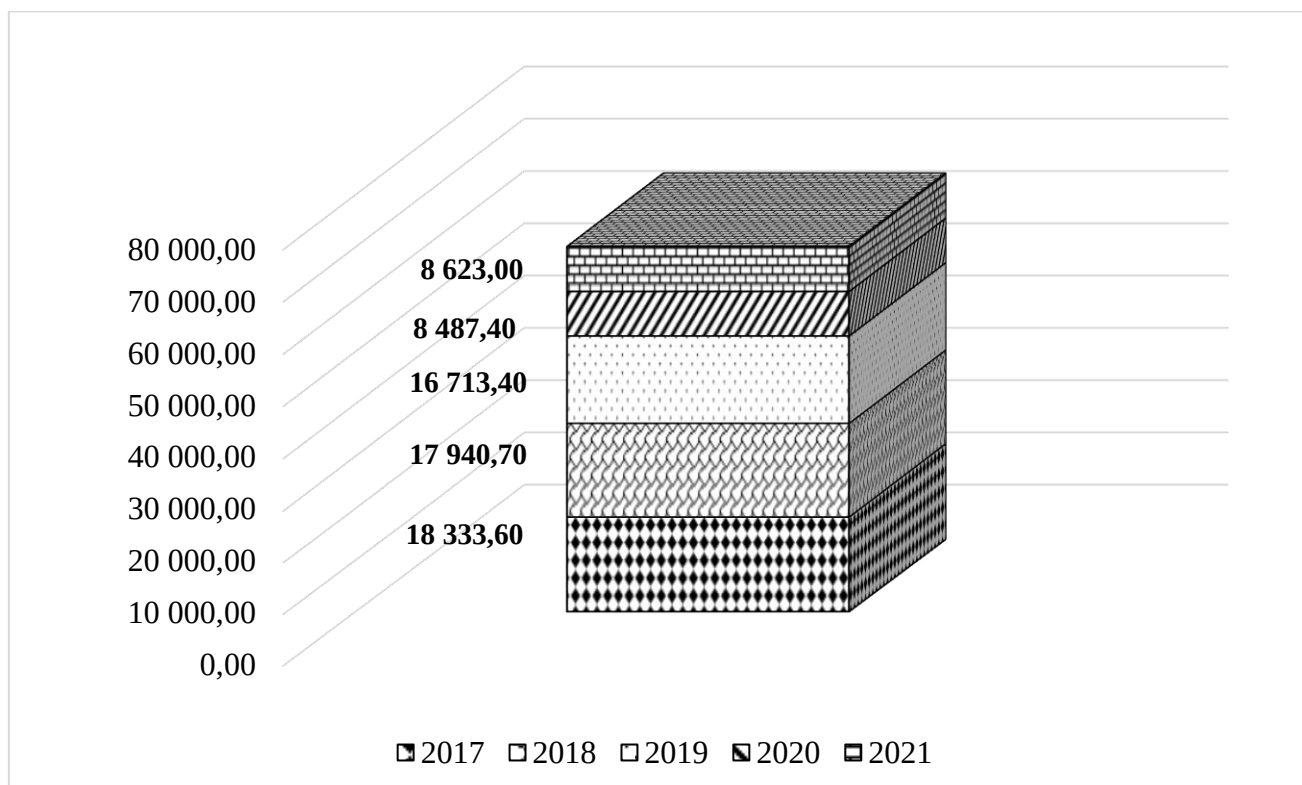

Рис.2.4 Обсяг страхових платежів, належних перестраховикам протягом 2017-2021 рр., млн грн.

Джерело побудоване автором за даними таблиці 2.1

Обсяги страхових платежів, що належать перестраховикам для національного страхового ринку коливаються в межах від 26,43% на початку 2020 р. до 20,62% у середині 2021 р. за ризиковими видами страхування відмінними від страхування життя та від 3,5% на початку 2020 р. до 2,15% у середині 2021 р. за таким видом як страхуванням життя. Отже, можемо констатувати, що прослідковується єдина тенденція до зменшення частки перестраховиків у страхових платежах (преміях, внесках).

Аналізуючи показник сформованих страхових резервів, можемо прослідкувати стійку тенденцію до збільшення даного показника, що вказує на постійне збільшення накопичених ресурсів страховиками з метою забезпечення майбутніх можливих виплат страхових сум і страхового відшкодування страхувальникам (2.5)

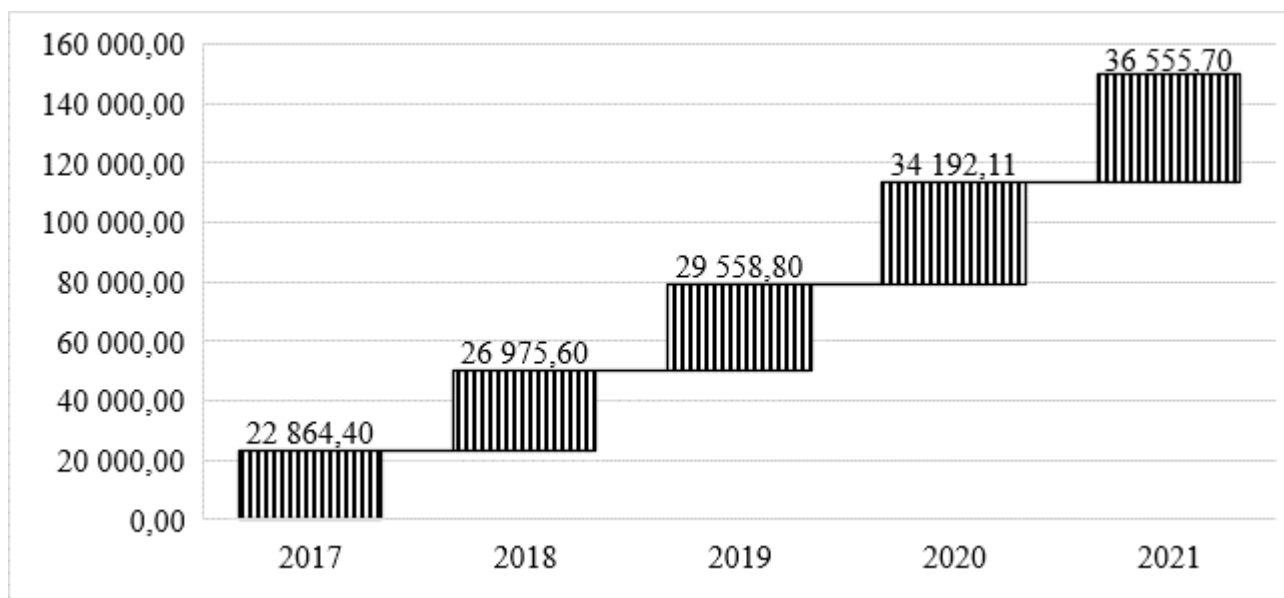

Рис.2.5 Обсяг сформованих страхових резервів протягом 2017-2021 рр., млн грн.

Джерело побудоване автором за даними таблиці 2.1

Темп приросту даного показника коливається в межах 9–18%. У 2018 р. сукупність сформованих страхових резервів піднявся на 4111,2 млн грн (18,0%) у порівнянні з аналогічною датою 2017 р.,. Обсяг сформованих страхових резервів упродовж 2019–2020 рр. зросли на 15,7%, а упродовж 2020-2021 рр. – 6,5%.

Станом на 31 грудня 2021 року загальні активи страховиків майже не змінилися (-1,1%) порівняно з початком року і становили 64,2 млрд грн. На нашу думку, зниження даного показника, відбулося через добровільний вихід з ринку окремих страхових компаній, які мали досить велику частку сегменту ринку, але чий портфель формувався завдяки здійсненню вхідних дій з перестрахових операцій (рис. 2.6)

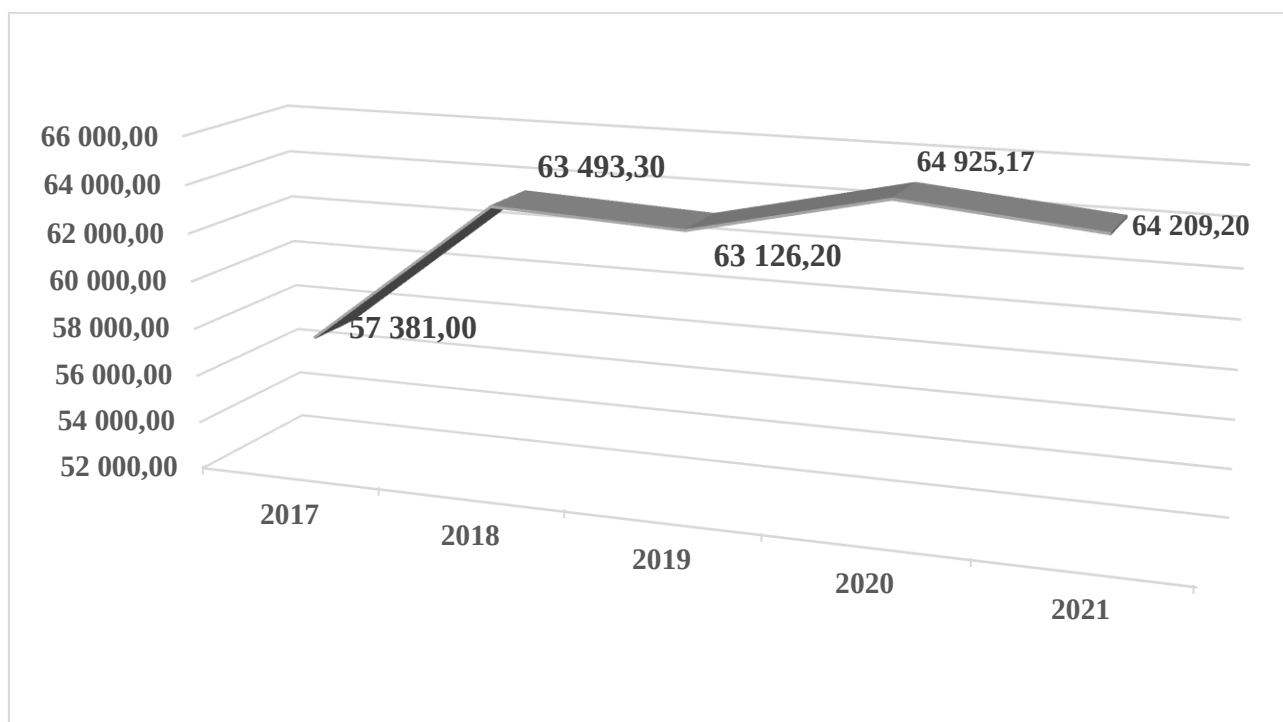

Рис. 2.6 Загальні активи страховиків (згідно з формою 1 (П(С)БО2)) протягом 2017-2021 рр., млн грн.

Джерело побудоване автором за даними таблиці 2.1

Протягом останніх років головних коректив у функціонування фінансового ринку, стала пандемія. Не виключенням щодо її впливу став і

страховий ринок. Тож проаналізуємо основні особливості даного процесу. (рис. 2.7 та рис.2.8)

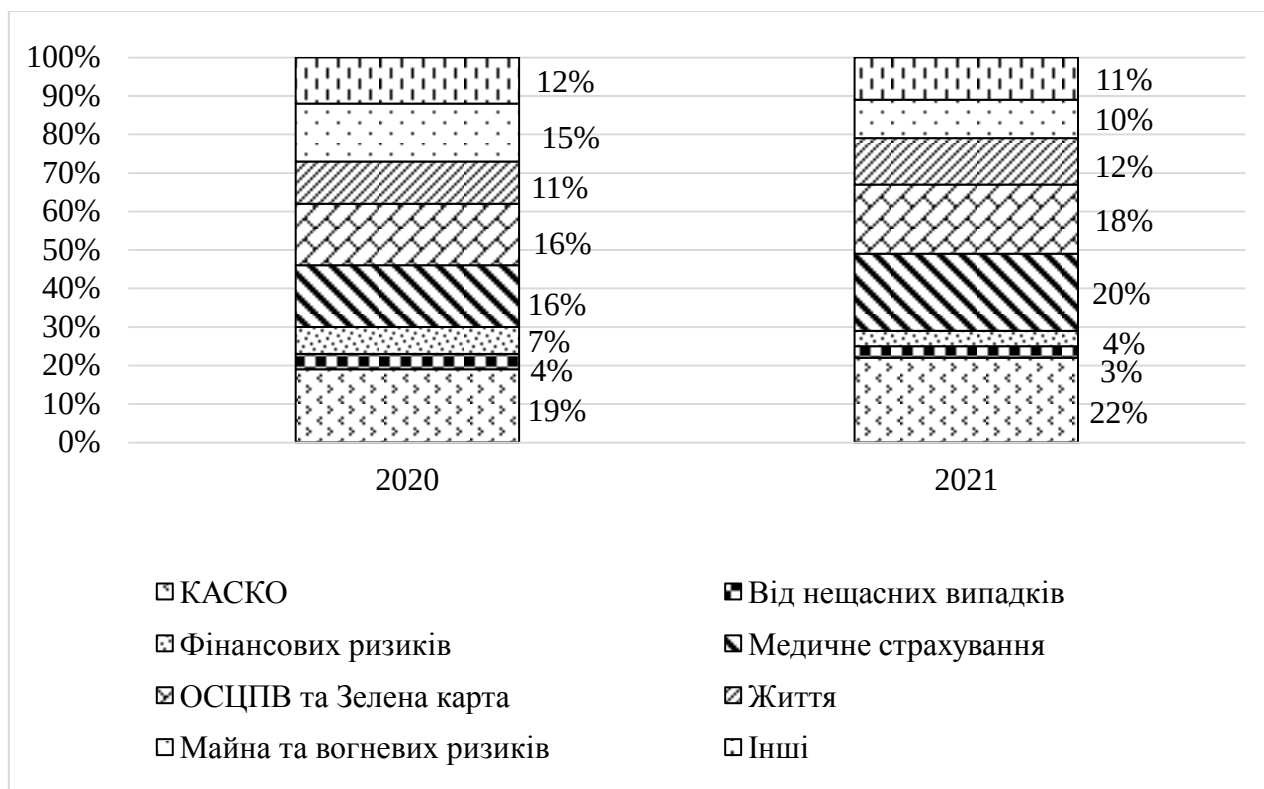

Рис. 2.7 Структура страхових премій за видами страхування у 2019-2020 роках

Джерело побудоване автором за даними [34]

У 2020 році найбільшу частку (19%) від усіх страхових премій зайняло, страхування КАСКО. Лідируючі позиції воно продовжило тримати і в 2021 році. На другому місці стали медичне страхування, ОСЦПВ та «Зелена картка», а на третьому страхування майна та вогневих ризиків, а у 2021 році їх частка підвищилась і на другому місці стало медичне страхування, на третьому ОСЦПВ та «Зелена картка». В свою чергу страхування майна та вогневих ризиків зменшилось на 5%, на нашу думку це пов'язано з тим, що населення нашої держави, перебували переважно вдома, і тому втратило в цьому потребу.

Що ж стосується виплат, то такі ж позиції займають ті види страхування що й по частках премій.

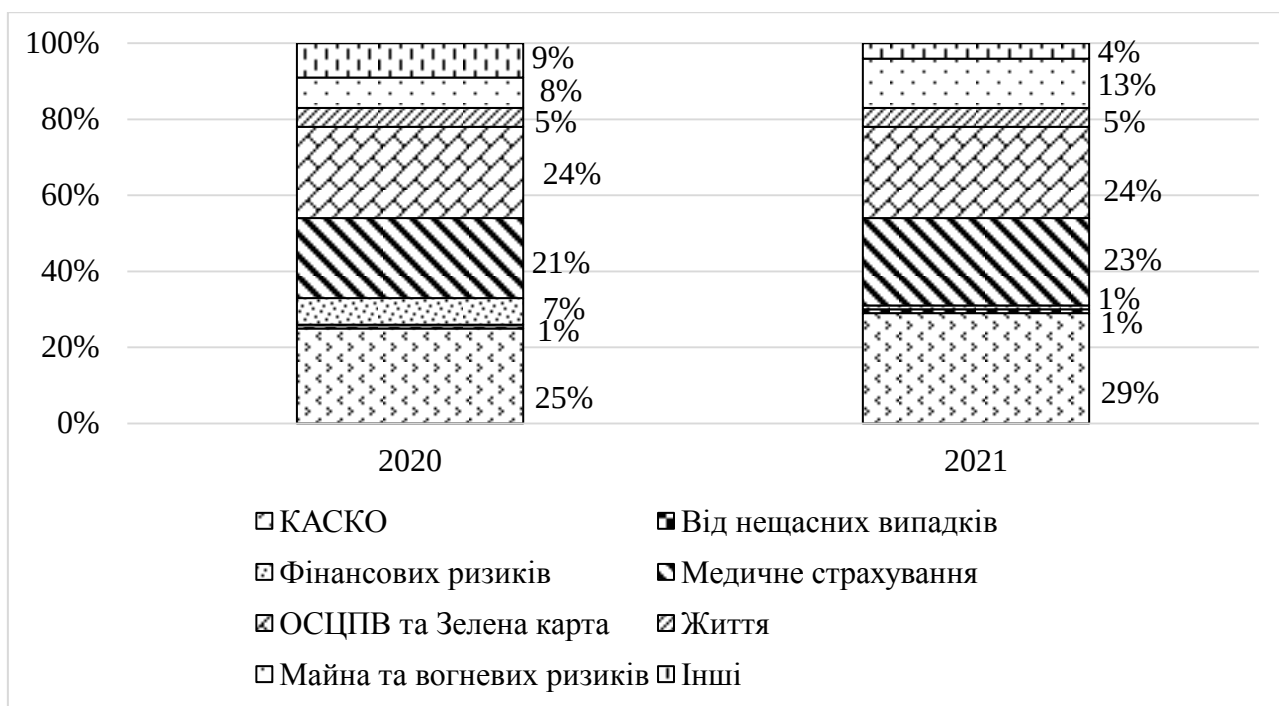

Рис. 2.8 Структура страхових премій за видами страхування у 2019-2020 роках

Джерело побудоване автором за даними [34]

Отже, переможними у 2021 році для страхових організацій є стали такі сектори, як: страхування майна, автострахування, та медичне. Суспільство у цій складній та нестабільній ситуації почало відчувати потребу в підтримці, та зменшити ризики й так в непередбачуваній дійсності - пандемії COVID-19. Тому, на ринку страхування підвищився попит на сектор медичного страхування. Про цю тенденцію свідчить збільшення частки страхових премій за цими двома видами страхування у 2021 році порівняно з 2020 роком на 2%. Так адаптуючись до нових реалій, страховики розробили нові програми, які здійснюють страхування на випадок захворювання COVID-19. Однак, надання таких послуг було реальним не для всіх страхових компаній. Так, до прикладу компанія «Провідна» розробила окрему страхову програму «СТОП.КОРОНАВІРУС», де COVID-19 є основним захворюванням для страхування. В компанії MetLife також з'явилась послуга покриття страхування від вірусу, але не як окремої програми, а в частині за програмами страхування життя та здоров'я, вважаючи його хворобою. Страхова група «ТАС»

переглянула умови договорів туристичного страхування «ТАС-Тревел» та «ТАС-Мандри», та внесла деякі корективи, розширивши стандартний перелік покриття страхування ризиком захворювання COVID-19. Крім цих страховиків, захист від ризику захворювання коронавірусу пропонують й інші вітчизняні страховики за власними програмами табл. 2.2

Таблиця 2.2

Програми страхування на випадок COVID-19 від страхових компаній України

Назва страхової компанії	Назва програми страхування	Умови страхування			
		Страхова сума	Страховий платіж	Вік страхувальника	Термін дії договору
«Провідна»	«СТОП КОРОНАВІРУС»	до 50 тис. грн	Від 225грн	1-60 років	6 місяців
«ARX»	«Антивірус»	10-50 тис. грн	Від 225 грн	1-59 років	3 або 6 місяців
«USI»	«Коронавірус. COVID-19»	20-46 тис. грн	20-1840 грн	3-65 років	Від 6 місяців до 1 року
«ІНГО»	«Короназахист+»	40-75 тис. грн	600-2450 грн	1-59 років	6 місяців

Джерело: побудовано автором на основі джерела [45 і 22 23]

Так можемо побачити, що такі страхові компанії як «Провідна», «ARX», «US» та «ІНГО» пропонують власний унікальний продукт, який відрізняється від запропонованих програм конкурента особливими умовами страхування. Отже, максимально доступна страхова сума за такою програмою як «Короназахист +», а найменша - доступна вартість за програмою «Коронавірус.COVID-19». В разі розладу здоров'я або смерті через зараження вірусом COVID-19 за кожною із зазначених цих програм страховики повинні виплатити відповідну страхову суму страхувальнику.

Варто зауважити, що в 2022 році головним викликом економічній стабільності України, завдало повномасштабне вторгненням росії, результатом стали зміни у діяльності усіх секторів економіки, зокрема й страхового ринку. За результатом опитування, проведеного НБУ (рис. 2.9), станом на березень

2022 року, більшість страховиків продовжувало свою діяльність евакуювавши співробітників у безпечніші регіони та забезпечивши віддалену роботу персоналу. Проте страхові компанії в Україні зіткнулися з низкою принципово нових викликів. У зв'язку з тимчасовою окупацією територій, цілковитим знищенням об'єктів нерухомості, вимушеним переміщенням суб'єктів бізнесу в результаті відбувається скорочення кількості центрів обслуговування клієнтів страховиків. На даний час складно кількісно оцінити отримані збитки страхового ринку, пов'язані з війною, проте вони, беззаперечно, є значними. У першу чергу, військовий конфлікт загрожує значним падінням платежів, так вже в березні у переважної більшості страховиків цей показник вже становив 50-90%. Крім того, продовжується тенденція до зменшення кількості діючих страхових компаній.

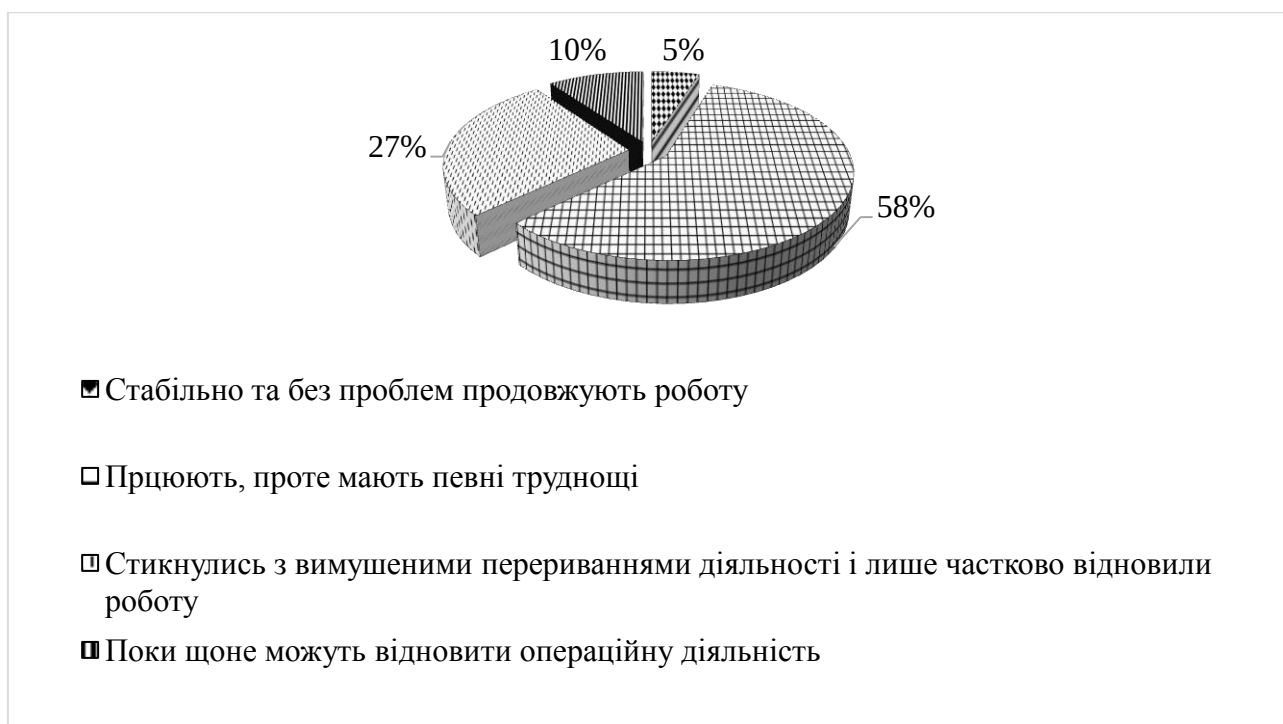

Рис. 2.9 Результати опитування страховиків-учасників Асоціації «Страховий бізнес» щодо їх діяльності в умовах воєнного стану.

Джерело: побудовано автором за даними НВ Бізнес [59]

Для ризикового виду страхування характерною стала проблема організація щодо забезпечення врегулювання страхових випадків на тих територіях, які потрапили під тимчасову окупацію та де ведуться активні

бойові дії, неможливе проведення оглядів транспортних засобів, виклик поліції на місце ДТП, а також складання та належне оформлення оригіналів документів для подання страховій компанії щоб отримати страхову виплату тощо. В той час для страховиків що займаються страхуванням життя, визначальним стало суттєве зниження страхових платежів та деякі обмеження діяльності, викликані з проблемами організаційної комунікації та роботи співробітників та важкодоступним або неможливим доступом до офісів й оригіналів документів. Таким чином, процес здійснення страхових виплат відбувався важче та довше, особливо у тих випадках, що пов'язані зі смертю застрахованих осіб на тимчасово окупованих територіях.

Держава намагається врегулювати складні економічні труднощі, що склались на ринку. Тому Національним банком як основним регулятором страхового ринку були розроблені та представлені рекомендації [1], що стосувались спрощення процедури врегулювання страхових випадків, за допомогою використання електронних документів, їх копій якщо неможливо чи ускладнено отримати оригінали, або ж використання інших засобів дистанційного врегулювання страхових випадків на період воєнного стану.

Можемо зауважити, що через втрати приміщень, устаткування, житлових будинків, автівок тощо, необхідність у їх відновленні, які виступають об'єктами страхування, а також падіння рівня життя та доходів потенційних страхувальників з великою ймовірністю спричинить таку ситуацію, за якої витрати на страхові послуги будуть недоцільними, та виступатимуть елементом «розкоші» у повоєнний період. Також можливі зміни у пріоритетності видів страхування так основними будуть обов'язкові види страхування, добровільне медичне страхування, банківське страхування (іпотека, застава, від нещасних випадків), страхування КАСКО. Також можливе виникнення нових страхових програм пов'язаних зі страхування вторинних військових ризиків, до прикладу з вибухами мін у полях та лісах з пошкодженням техніки, отриманням пошкоджень, інвалідності або смерті громадян, ремонтно-відновлювальних та будівельно-монтажних робіт тощо. Необхідним кроком буде введення

розстрочки з оплати страхових платежів, а також перегляд страхових тарифів внаслідок значного зниження платоспроможності страхувальників [6]

В сьогоденнішніх умовах, важливим є використання у діяльності страховиків технологічні розробки для пропозиції нових методів надання послуг. Так діючи в таких умовах, страховики інтегрують технології у свій власний бізнес та онлайн-канали. Пропонуючи більшість своїх продуктів через електронні формати полісів. В свою чергу попит серед страхувальників на онлайн-послуги досить підвищився, та продовжує рости що пов'язано насамперед з бажанням знизити ризик небезпеки при відвідуванні офісів страхових компаній [47].

Досліджуючи функціонування національного ринку страхування під впливом пандемії, можна зазначити, що таким «детонатором» його наступного розвитку є COVID-19. Проте, з іншого боку, пандемія та війна які негативно вплинули на показники діяльності українських страховиків.

Без перебільшення, в сучасних реаліях, в будь-якій сфері життя та економічних відносин неможливо не використовувати сучасні цифрові технології, які стимулюють економічний розвиток та сприяють ефективній роботі в умовах складного періоду. В зв'язку з пандемією та війною протягом останніх років вітчизняний страховий ринок активно використовує в своїй діяльності елементи цифровізації, інтегруючи все більше страхових продуктів, в онлайн формат, впроваджуючи розподілені послуги з дистанційного врегулювання претензій.

Так, до основними видів страхових продуктів, які реалізуються за допомогою онлайн формату, є: автострахування (обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (ОЦПВНЗ), КАСКО, «Зелена карта», туристичне страхування, добровільне медичне страхування тощо. Більше того, автострахування та «Зелена картка» займають лідируючі позиції від сукупної кількості укладених страхових договорів онлайн та по рівню впровадження цифрових технологій.

Здійснивши аналіз розвитку страхового ринку України, можна дійти наступних висновків, що на сучасному етапі представлені новітні виклики та наявні можливості, через пандемією COVID-19 та війну, хоча кількісні показники в більшій мірі в нормі, функціональні та інституційні характеристики, на практиці не відповідають реальним потребам економіки, що в результаті призводить до уповільнення розвитку українського страхового ринку. Процес цифровізації всіх сфер суспільства, сприяє активному впровадженню сучасних цифрових рішень. На нашу думку, одним із чинників швидкого зростання вітчизняного страхового ринку в післявоєнний період можливий завдяки впровадженню новітніх цифрових технологій у страхування.

2.2. Аналіз інвестиційної діяльності страхових компаній на страховому ринку України.

В процесі своєї основної діяльності страховики з одного боку, надають послуги зі страхування суб'єктам господарювання від можливих ризиків і таким чином стимулюють інвестиційну діяльність, а з іншого – виступають безпосередньо прямими інвесторами.

Під інвестиційним портфелем страховика слід розуміти певний цілеспрямовано сформований комплекс фінансових інструментів, необхідних для здійснення інвестиційної діяльності відповідно до розробленої раніше інвестиційної стратегії. Він повинен відповідати потребам страховика інвестора, які залежать від таких характеристик, як поточний стан страхової діяльності, сукупний обсяг інвестиційних ресурсів та інші фактори, що мають важливе значення [49, с. 492].

Фінансові можливості страхової компанії, крім наявних фактичних ресурсів на здійснення страхових операцій, також включає інвестиційний потенціал, в свою чергу він складається з двох складових - власного капіталу та позикових коштів. Варто зауважити, що позикові фінансові ресурси значно перевищують власні, це викликано галузевими особливостями страхової

компанії [28]. Тому, перш ніж приймати рішення про купівлю цінних перів, облігацій чи сертифікатів необхідно розробити план розміщення активів. В ньому має бути передбачено поділ інвестиційного портфеля на різні види класів активів: акції різних суб'єктів підприємництва, державні або корпоративні облігації та ін.

Для практичної оцінки реалізації інвестиційної функції українськими страховиками необхідним є дослідження сформованих ними страхових резервів. Так відповідно до ст. 31 Закону України «Про страхування» особливостями розміщення страхових резервів є врахуванням безпеки, дохідності, ліквідності та диверсифікації [39]. Головними правилами розміщення страхових резервів є:

- чітко регламентована допустимість інвестицій, тобто перелік дозволених сфер інвестування визначається законодавством;
- закріплені обмеження на всі види інвестицій, до прикладу на практичному досвіді в Україні існують лише максимальні обмеження, а в розвинених страхових ринках застосовуються ще й мінімальні, що дозволяє вітчизняним страховикам більшу свободу у виборі інвестованих об'єктів;
- інвестиції страховиків мають містити допустимий рівень ризику та ліквідності;
- для попередження утворення афілійованих структур використовується обмеження, щодо обсягу інвестицій в один вид активу [41, с. 667].

Також чинним законодавством, зокрема Законом України «Про страхування» та Розпорядженням Нацкомфінпослуг від 07 червня 2018 р. N 850 [38] регулюється дотримання розміщення страхових резервів вітчизняних страховиків відповідно до встановлених нормативів, які представлені в додатку Е.

В наступній таблиці 2.3 згруповано активи, якими фактично продемонстровані резерви страхових організацій протягом останніх досліджуваних років.

Таблиця 2.3

**Структура активів, якими фактично представлені страхові резерви
страховиків України, %**

Структура активів	2017	2018	2019	2020	2021
Активи, визначені ст. 31 Закону України «Про страхування», у т.ч.:	100	100	100	100	100
Грошові кошти на поточних рахунках	7,6	7,3	7,1	5,0	5,0
Банківські вклади (депозити)	33,9	28,0	32,0	25,0	22,0
Банківські метали	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Нерухоме майно	7,4	7,4	9,2	10,0	8,0
Акції	18,4	12,5	8,4	7,5	7,2
Облігації	2,5	2,2	2,1	2,3	2,4
Іпотечні сертифікати	0,2	0,2	0,1	0,02	0,02
Цінні папери, що емітуються державою	18,2	19,4	21,6	25,0	35
Права вимоги до перестраховиків	11,2	13,3	11,9	15,5	10,0
Інвестиції в економіку України за напрямками, визначеними КМУ	0,3	2,8	3,8	3,5	3,7
Інші активи	0,2	0,1	0,1	0,18	0,1

Джерело складено автором за даними [34]

За даними таблиці спостерігаємо, що лідируючими видами інвестицій є депозити банків, частка яких за період 2017-2021 років залишається досить високою на рівні 22-35%. Тобто, можемо зробити висновок, що банківські депозити є найбільш привабливим інвестиційним фінансовим інструментом для страхових компаній. Тому доцільним буде виокремити десять найбільших банків, у яких зберігаються депозити страхові компанії (рис. 2.10):

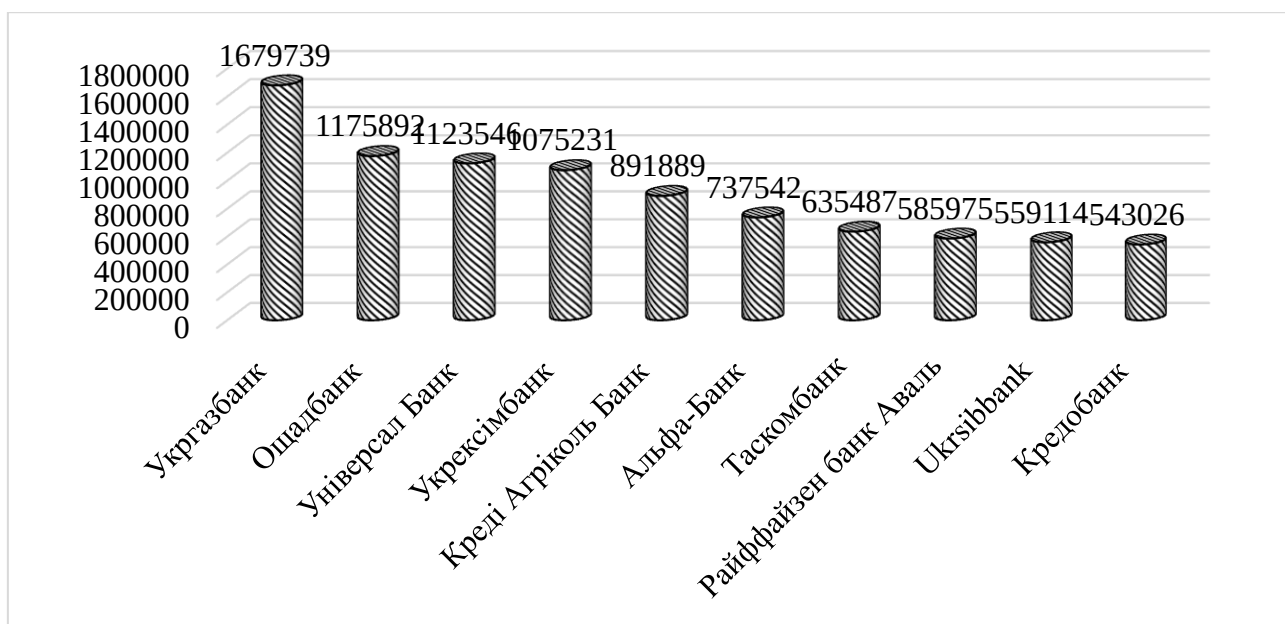

Рис. 2.10 ТОП-10 банків, в яких тримають кошти страхові компанії

Джерело: побудовано автором за даними [34]

Якщо проаналізувати перше півріччя 2022 року, то протягом даного періоду розмір депозитів, що знаходились в у державних банках скоротилися із 4,34 млрд грн. до 4,21 млрд грн., а от у банках з іноземним капіталом навпаки сума депозитів зросла з 4,64 млрд грн. до 4,85 млрд грн. Тобто депозитний портфель страховиків є досить диверсифікованим у диференційованих категоріях власності банків. Проте практичний досвід попередніх років демонструє, що у великій кількості банківських установ, де страхові компанії розміщували свої інвестиції, були введені тимчасові адміністрації, а деякі банки були взагалі ліквідовані. Тому для ефективного інвестування своїх вкладів необхідно ретельно вибирати банківські установи. Для цього страховики повинні активно співпрацювати з такими учасниками інфраструктури, як рейтингові агентства, основною метою їх діяльності є здійснення рейтингування банківських установ, організацій, що випускають боргові цінні папери, в які страхові компанії інвестують свої страхові резерви. Тому, чим точнішим буде рейтинг цих установ, тим безпечніше та надійніше буде розміщення страхових резервів, від яких залежить стабільна діяльність кожної страховика. На українському ринку такими представниками є: Національне

рейтингове агентство «Рюрик», рейтингове агентство «Експерт-рейтинг», «Українське кредитне рейтингове агентство» та інші. Водночас, отримані результати вітчизняних рейтингових агентств необхідно порівнювати з висновками зарубіжних рейтингових агентств, це пов'язано з тим, що різні агенції використовують низку диференційованих методів оцінки, це сприятиме більшій деталізації, та допоможе врахувати більше аспектів у процесі прийняття рішень що стосується розміщення страхових резервів фінансових інструментах установ-емітентів [53, с. 40].

Також останніми досліджуваними роками прослідковується тенденція до збільшення частки в інвестиційному портфелі цінних паперів, випущених державою, вимог до перестраховиків та акцій. Що стосується останнього, то тут спостерігається досить неоднозначна ситуація, адже частка інвестицій в акції коливається від 18,4% у 2017 році до 7,2% у 2021 році. В зарубіжних країнах рівень цього показника не перевищує кількох відсотків. Це зумовлено тим, що акції є досить ризикованим активом, тому можна підсумувати, що така структура інвестиційного портфеля страховиків більше орієнтована на власників страхових компаній і не має на меті мінімізації ризиків розміщених коштів. На нашу думку такі значні коливання викликані впливом державного регулятора, особливо зі зміною нагляду ринку до НБУ, діяльність, і розміщення коштів в акції зменшилося з в чотири з половиною разів за останні 5 років.

Також значний обернений перерозподіл відбувся у напрямі збільшення частки цінних паперів, випущених державою (18,2% у 2017 році та 35% у 2021 році до загальних активів). Це дуже позитивна динаміка та надійний і перспективний напрямок інвестування, тому що, його підґрунтям виступають гарантії з боку держави щодо своєчасного повернення ресурсів.

Наступним показником є частка використання облігацій протягом досліджуваних років, вона залишається досить низькою і стабільно коливається в межах 2-3% від загальних активів. В свою чергу, частка нерухомості та готівки на поточних рахунках також практично не змінилася та знаходиться на рівні 7-9%.

З таблиці видно, що у такі активи як банківські метали, інвестиції в економіку України за напрямками визначеними Кабінетом Міністрів України (КМУ), довгострокові кредити для житлового будівництва вітчизняні страховики протягом досліджуваних років не бажають або майже не бажають вкладати свої інвестиції [43, с. 669-670].

Проте для економічного розвитку України надзвичайно важливим є інвестиції страховиків за напрямками визначеними Кабінетом Міністрів. Зокрема, до них належать інвестиції у розробку та впровадження високотехнологічного обладнання, іншої інноваційної продукції, ресурсо- та енергозберігаючих технологій; розвиток туристичної інфраструктури; видобуток корисних копалин; переробка гірнично-металургійних відходів; будівництво житлових будинків; розвиток транспортної інфраструктури, що включає в себе будівництво та реконструкцію автомобільних доріг; розвиток галузі зв'язку та телекомунікацій; купівля цінних паперів Державної іпотечної установи для забезпечення розвитку ринку іпотечного кредитування [37]

На жаль, за статистичними даними, цей показник знаходиться на катастрофічному рівні. У таблиці 2.4 наведено частку інвестицій страхових компаній у загальній сумі капітальних вкладень. В 2017 році вона становила всього лише 0,02%, проте з 2018 року спостерігалася позитивна тенденція до збільшення цієї частки до 0,41% у 2020 році, і в 2021 році знову демонструє спад та становить 0,35%. Проте в масштабах національної економіки ця частка є дуже малою.

Таблиця 2.4

Інвестиції страхових компаній в економіку України

Показники	2017	2018	2019	2020	2021
Капітальні інвестиції в економіку України, млн грн	412812,7	526341,8	584448,6	419840,0	528802,0
Інвестиції страхових компаній в економіку України за напрямками, визначеними КМУ, млн. грн	99,0	1131,8	1687,9	1726,4	1854,6
Частка інвестицій страхових	0,02	0,22	0,29	0,41	0,35

компаній у загальній сумі капітальних інвестицій, %					
---	--	--	--	--	--

Джерело: складено автором за даними [34]

Для України доцільним буде застосування зарубіжного досвіду країнах ЄС. Першою відмінністю є досить різна структура активів, що представляють національні та зарубіжні інвестиції страхових організацій в ЄС та Україні. Для країн Європейського союзу доступно більше сфер інвестування, ніж в нашій державі. Досить велика частка активів у європейських страхових компаній вкладають кошти в облігації державного та приватного сегментів, що є перспективним напрямком вкладення коштів, у контексті гарантування низького ризику і досить високої прибутковості, як наслідок, цей показник в деяких країнах становить понад 60% активів страховиків. Також цікавим є те, що хоч європейські країни мають розвинений фондовий ринок в акції інвестується досить мала частка, на відмінну від України [28].

Від успішного та правильного розміщення страхових резервів залежить їх збереження та примноження. Цей процес є дуже важливим для забезпечення стійкості страховика на страховому ринку та в цілому, але так як управління страховими резервами не виступає ключовим видом діяльності страхової компанії, то правильнішим буде співпраця з компаніями з управління активами.

Якщо говорити, про галузі інвестування, то варто відмітити таку сферу, як колективні інвестиційні схеми (CIS), до прикладу у Німеччині близько 30% активів інвестується у цей вид інвестицій. Такий сектор як нерухомість в розвинених країнах давно відійшов на другий план як напрямку вкладення коштів та становить не більше 2%, це пояснюється низькою дохідністю та високими ризиками, на відміну від України, де цей показник знаходиться на рівні близько 7% активів.

Страхові компанії у своїй діяльності мають значні чисті грошові потоки, які можна використати для цілей інвестування. Ці кошти формуються за рахунок поточних активів або інвестиційного доходу і є результатом отриманих від клієнтів нових страхових премій. Наявні можливості та потреба в

інвестиціях допомагають страховикам стати потужними джерелами постачання стабільного фінансування для урядів, суб'єктів підприємництва та домогосподарств. Проте дослідження показує, що суб'єкти вітчизняного страхового ринку займаються переважно власне страховим бізнесом і незначна частка становить - інвестиційного.

Тому доцільним провести оцінку чинників, що стримують інвестиційну діяльність страхових компаній на ринку страхування України (рис. 2. 11):

Рис. 2.11 Фактори, що стримують розвиток інвестиційної діяльності українських страхових компаній

Джерело: складено автором за даними [41].

Експертні дослідження вказують, що найпершим стримуючим фактором розвитку інвестиційної діяльності страхових компаній належить насамперед політичній та економічній нестабільності в країні, його негативний вплив оцінюється на рівні близько 80% експертів, в зв'язку з останніми подіями, що відбуваються в нашій державі цей відсоток може бути більшим. Наступним чинником, що негативно впливає на інвестиційну діяльність страхових

компаній це обмежений низка інвестиційних інструментів, в які страховики можуть інвестувати свої кошти (48,3, % експертів).

Найбільше відсотків належать таким факторам як надмірне регулювання страхового ринку - 35,3%, характерний інвестиціям високий ризик та низької рентабельності - 35,3%, також мають значний вплив на інвестиційний розвиток страхового ринку високий рівень корупції - 29,4%. Показники цих чинників має постійну тенденцію до зростання, тому потрібно приділити цьому питанню більш детальної уваги експертів та законодавчих органів. Щодо інших факторів, таких як брак професійних спеціалістів, низький рівень рентабельності інвестицій, а також недостатня кількість інформації, що безпосередньо здійснює вплив на прийняття інвестиційних рішень практично мають однаковий ступінь впливу більше 17%. Найменшого впливу за оцінками експертів мають низька ліквідність об'єктів інвестування - 11,8% та колізії законодавства приблизно - 6% [41. с.670-671].

Тому для зменшення впливу зазначених вище факторів та активізації інвестиційної діяльності вітчизняних страховиків, на нашу думку необхідно здійснити ряд таких заходів:

1. Розширити перелік фінансових інструментів, які зможуть бути доступними для інвестування страхових резервів. Діючі обмеження на інвестиційну діяльність страховиків не демонструють оперативної ситуації на фінансовому ринку та потенціалу страхових компаній. Тому в даному випадку, на нашу думку найбільш перспективними інструментами можуть бути інвестиційні сертифікати та похідні цінні папери.

2. Заснування фонду гарантування виплат по такому виду як страхування життя. Суб'єкти вітчизняного ринку страхування очікують на позитивних вплив від впровадження механізму забезпечення стабілізації діяльності компаній, що займаються страхуванням життя. Розроблено законопроект, який чітко регламентує, основні види джерел активів цього фонду, а саме:

1. внески його учасників - вступні, на регулярній основі й спеціалізовані;

2. відповідно визначення пеня, в разі недотримання правил сплати внесків – відсутність внесків або несвоєчасна сплата поточних внесків, та ін.

3. Залучення до більш активної співпраці вітчизняних страхових інститутів з компаніями з управління активами (КУА). Метою якої виступатиме передача частки страхових резервів в управління активами або договір на управління цінними паперами.

4. Запровадження подвійного лістингу. Так як національний фондовий ринок не є достатньо розвинутим, він може забезпечити провідні українські компанії необхідною сукупністю фінансових ресурсів на умовах прийнятних для обох сторін, через те вони користуються послугами іноземних фондових бірж. Для вітчизняних страхових компаній введення подвійного лістингу надасть можливість вкладати кошти у високоліквідні цінні папери, це сприятиме якійсь та кількісній диверсифікації інвестиційного портфеля страховика [12].

Таким чином, провівши оцінку інвестиційної діяльності українських страхових компаній можемо зробити висновок, що страховий портфель є досить ризикованим, це підтверджується тим, що значна частина коштів зосереджена на рахунках в приватних банках. Така ситуація можлива лише у двох випадках:

- 1) некомпетентне керівництво страхових установ, що є малоімовірним;
- 2) страхові резерви використовуються не для задоволення інтересів компанії чи держави, а в потребах фізичних осіб, використовуючи як джерело дешевих грошей.

Зі зміною законодавства та регулятора, спостерігаємо тенденцію поступової зміни інвестиційного портфеля до європейського зразка, але для цілковитих змін потрібно щоб пройшло ще багато часу. Можемо визначити ключові проблеми здійснення інвестиційної діяльності страховиків, зокрема: відсутність збалансованої структури страхового портфеля окремих страховиків, результатом якого є нерівності в розвитку різних видів страхування; обмеження в частині надійних та ліквідних фінансових інструментів для вкладення коштів

страхових компаній. Виявлені проблеми та диспропорції розвитку страхового ринку України взаємопов'язані та потребують комплексу ефективних дій, особлива частина належить позиції держави для швидкого вирішення цих проблем, про які ми детальніше розповімо в третьому розділі.

РОЗДІЛ 3.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Страховий ринок є одним з найперспективніших напрямків за потенціалом розвитку та знаходиться на етапі активної інтеграції у світовий простір. Проте незважаючи на певні здобутки він характеризується наявністю низки недоліків, який стримують його розвиток, крім того, діяльність страхових компаній на фінансовому ринку перебуває в прямій залежності від проведення політики уряду, рівня розвитку економіки, функціонування сформованого інвестиційного клімату, стабільності макроекономічної ситуації загалом та трансформаційних змін, що відбуваються на ринку[6].

Результатом проблем, що існують на страховому ринку є зниження рівня довіри населення до страховиків та стримування його розвитку. Зокрема до них належать:

- низький рівень платоспроможності та ліквідності страховиків;
- наявність недосконалостей в бізнес-моделей страхових компаній;
- недостатня прозорість ринку та недоліки при здійсненні корпоративного управління;
- не врегульована проблема, що стосується захисту прав споживачів страхових продуктів;
- недосконалість нормативно-правової законодавчої бази та її невідповідність відповідно до міжнародних стандартів;
- неефективна система державного регулювання ринку страхування;
- недостатньо розвинений внутрішній фондовий ринок, який виступає потенційним шляхом реалізації інвестиційної діяльності страхових компаній;
- висока недовіра суспільства до фінансового сектору України, та до страхового ринку зокрема;
- невисокий рівень обізнаності, фінансової грамотності та страхової культури всіх учасників фінансової системи;

- досить низький рівень доходів населення України та його платоспроможності, що негативно впливає на здатність купувати страхові послуги та товари [30].

Проблема захисту прав споживачів, на нашу думку, виступає однією з найбільш вагомих проблем страхового ринку. Його концептуальні основи знаходяться на етапі розвитку та потребують значного доопрацювання. Враховуючи багатогранність усіх рівнів забезпечення страхувальників страховими послугами, категорій довіри до страхових компаній, окреслена проблематика потребує узагальненого підходу. Так, станом на квітень 2021 року у Єдиному державному реєстрі судових рішень у контекстному пошуку «страхування», міститься понад дев'ять мільйонів судових актів, у частині страхових спорів. Отримані дані підтверджують необхідність у застосуванні належних альтернативних механізмів для вирішення важливого питання, що стосується захисту прав споживачів страхових послуг. Першим його етапом має стати відновлення довіри потенційних та існуючих споживачів страхових послуг до страхових компаній, адже процеси нестабільності, що спостерігаються в частині спектру відносин «страховик страхувальник», зумовлюють актуалізацію питання підтримки відповідного стану фінансової та економічної безпеки страхових компаній, шляхом підвищення рівня їх платоспроможності, та фінансової безпеки країни в цілому.

Також одним з важливих напрямків удосконалення системи захисту прав споживачів на національному ринку страхування виступає гарантування його належного регулювання з боку державного уряду, які включають в себе сукупність різних методів та заходів, основною метою яких є захист інтересів страхувальників за допомогою реалізації стратегічних програм розвитку страхового ринку. До них належать такі заходи як створення умов здорової конкуренції для всіх учасників страхового ринку, обов'язкове дотримання законодавства у сфері страхування та ліквідування неіснуючих страховиків задля попередження кризових явищ.

Ще однією важливою проблемою ефективного функціонування національного ринку страхування є невідповідність у розвитку її інституційно-організаційної та інституційно-правової складових. Нерозвиненість інфраструктури потребує швидкого пошуку методів вирішення ситуації, що склалася на страхового ринку України. На нашу думку, в умовах фінансової глобалізації, найефективнішою є модель така розвитку ринку страхування, що ґрунтується на модернізації її інфраструктури. Та повинна передбачати наступні заходи:

- формування національних стандартів у сфері корпоративного ризик-менеджменту, для попередження виникнення ризиків пов'язаних зі зниженням рівня платоспроможності страховика;
- формування відповідних інститутів альтернативи перестраховальних форм трансферу ризику страховика;
- розроблення ефективного механізму реорганізації страхової компанії в разі її не конкурентоспроможності;
- запровадження інститутів, що матимуть за мету збирання, опрацювання, розкриття та обмін інформацією для запобігання виникнення страхового шахрайства, покращити рівень прозорості ведення страхового бізнесу та відповідно довіри страхувальників до страховиків;
- окреслення основного переліку превентивних заходів регулятором для попередження виникнення кризових явищ;
- поширення використання краудфандингових бізнес-платформ для збільшення ємності вітчизняного страхового ринку, зокрема що стосується покриття значних збитків під впливом нерозвиненості національного фінансового ринку;
- визначення нових стратегічних напрямків розвитку інфраструктури страхового ринку України під впливом фінансової глобалізації та військового стану на базі модернізації положень «Програми розвитку страхового ринку України та його інфраструктури».

Отже, щоб завершити процес модернізації інфраструктури страхового ринку України, необхідним є створення інституційної системи для розробки стратегії удосконалення, з врахуванням існуючих культурних, політичних й інституційних обмежень, а також впровадити систему інтерактивного управління модернізації інфраструктури ринку страхування. У зв'язку з цим для страхової компанії буде актуальним проведення фінансового інжинірингу бізнес-процесів. Важливою складовою успіху будь-якої страхової організації є наявність ефективних бізнес-процесів та корпоративної інформаційної системи, що забезпечує високий ступінь автоматизації роботи кожного підрозділу страхової організації. Від цього залежатиме гнучкість компанії, якість обслуговування клієнтів, процесна практика, рівень витрат і потенціал її майбутнього розвитку.

Сучасний електронно-цифровий світ відкриває багато можливостей для здійснення страхової діяльності, надаючи страховикам вичерпну інформацію для максимально точної та точної оцінки ризиків, які безпосередньо впливають на фінансову стійкість страхових компаній. При цьому доцільно визначити фактори, які безпосередньо впливають на формування якісної моделі оцінки ризику та прогнозування ймовірності настання страхових подій.

Поширення та вдосконалення цифрових технологій вплине на розвиток виробничих відносин, структуру економіки та освіти, висуваючи нові вимоги до комунікацій, обчислювальної потужності, інформаційних систем та послуг. У сучасних умовах без передових платформ, технологій, інституційного та інфраструктурного середовища навряд чи відбудеться динамічний розвиток ринків і галузей. Процес цифровізації економіки також має значний вплив на діяльність страховиків – основних учасників страхового ринку, суб'єктів господарювання, які займаються страховою діяльністю. В свою чергу орієнтація українських страховиків на цифровізацію своєї діяльності робить їх конкурентоспроможними на національному та міжнародному рівні, а також дає можливість задовольнити потреби споживача у повній мірі.

Після дослідження багатьох наукових праць, можемо виокремити наступні три напрямки розвитку сфери страхування:

- за рахунок впровадження автоматизації внутрішніх процесів знизити сукупні витрати страховиків;
- важливого значення для забезпечення розвитку страхових компаній використовувати зарубіжний досвід;
- за допомогою Blockchain проектів підвищити ефективність діяльність страховиків.

Цікавість до новітніх технологій, впровадження штучного інтелекту у повсякденному житті захоплює багатьох споживачів. Як наслідок, попит на такі продукти та послуги зростає з кожним днем, тому страховим компаніям у процесі своєї діяльності варто враховувати можливий попит серед своїх існуючих клієнтів та залучати таким чином нових.

Досліджуючи останні роки варто підкреслити, що основним напрямком розвитку страхового ринку є застосування новітнього продукту InsurTech. Він виступає ефективним механізмом нагляду та контролю за страховим ринком. Ґрунтується на основі сучасних цифрових технологіях, що значно економлять час та полегшують життя користувачам. Дуже важливим є розуміння того, що зміни, які відбуваються під впливом новітніх технологій являються еволюційними. Основною їх метою є змінення ринку крок за кроком рухаючись у сучасне майбутнє, а не ламати те, що було у минулому. InsurTech це стосується технології машинного навчання, розробок в галузі кібербезпеки, штучного інтелекту, аналіз великих масивів даних, це стосується технології блокчейн, інтернет речей і додатків для смартфонів, які зараз набувають широкої популярності на українському страховому ринку.

Страховики впроваджують в свою діяльність InsureTech для швидкого та якісного знаходження рішення поставлених за допомогою використанням ІТ-технологій. З'являється можливість задовольнити потреби окремих клієнтів та домогосподарств надаючи послуги без зайвих контактів, що є досить актуальним в період пандемії у світі та військових дій на наших територіях [58].

Для нових страховиків, які лише розпочинають працювати на ринку існує набір першочергових інструментів для активізації інноваційної цифровізації своєї діяльності. Страховим компаніям варто розпочати запуск внутрішніх інноваційних ініціатив, до них належать хакатони і спринти, вони допоможуть генеруванню конкретних ідей і результатів. Також такі дії не завадять страховим компаніям, що уже давно функціонують на ринку [40].

До основних переваг, які отримає страховий ринок від впровадження InsurTech можна віднести наступні:

- зниження витрат та економія часу;
- пом'якшення негативних наслідків шахрайства, особливо в області, як перевірка персональних даних клієнтів;
- спрощення андеррайтингових процесів з автоматичним сортуванням та асиміляції інформації;
- втілення інноваційних продуктів та послуг в «розумних контрактах»;
- ефективне розслідування претензій, з використанням технології уникнення можливості розбіжностей між учасниками виконання контактів.

Також доцільним є проведення SWOT-аналіз, для ще більшої деталізації питання ефективності діяльності страхового ринку від впровадження InsurTech технологій (3.1.)

За допомогою отриманої матриці, можливо виявити перспективи та доцільність впровадження цифровізації у страховій діяльності та провести аналіз стратегій майбутнього розвитку страховиків. Кожен із отриманих показників сторін матриці є важливим для страхової компанії і в результаті виникає ряд наслідків, на які варто звертати особливу увагу під час процесу формування стратегій діяльності страховика. Проте врахувавши всі існуючі загрози та потенціали, провівши аналіз сильних та слабких сторін впровадження InsurTech є доцільним та необхідним на вітчизняному страховому ринку.

Ще однією перевагою від застосування цифрових технологій на ринку страхування виступає стрімка інтеграція у світовий фінансовий простір. Не

менш важливою при впровадженні цифровізації виступає кібербезпека. Тому, впровадження всіх можливих технічних заходів для захисту даних (інформації) про клієнтів, інфраструктуру, організацію, розробки прикладних програм, які у своїй діяльності використовують страхові компанії є обов'язковою умовою. Відсутність таких заходів, або їх недостатність впливає на ділову репутацію страхових компаній, ефективність бізнесу та якості контролю над системами страховиків [59].

Рис. 3.1. SWOT-аналіз доцільності застосування InsurTech українськими страховими компаніями

Джерело: складено автором за даними [57].

На основі раніше окреслених проблем та з метою висвітлення ключових стратегічних напрямів розвитку вітчизняного страхового ринку на рисунку 3.2. зображена концептуальна модель розвитку ринку страхування під впливом трансформаційних змін. Її розробка має на меті формування нових ефективних

та дієвих напрямів регулювання страхового ринку, що буде враховувати забезпечення реалізації інтересів всіх груп стейкхолдерів, а саме:

- держави, як головного регулятора, здійснення контролю та проведенні експертизи;
- бізнесу, а саме в частині засновників страхових послуг;
- громадян – основних споживачів послуг страхування, для досягнення синергетичного ефекту під впливом трансформаційних змін.

Рис.3.2.Концептуальна модель розвитку страхового ринку в умовах трансформаційних змін.

Джерело: систематизовано та доповнено автором на основі даних [50]

На нашу думку, саме високий рівень впевненості споживачів у надійності страховика виступає одним з ключових засад розвитку національного страхового ринку. В свою чергу забезпечення ефективного регулювання та

прозорого нагляду за ринком роблять можливими існування впевненості та довіри до страхових компаній.

Проведене нами дослідження підтверджує ефективного розвитку ринку, при практичному використанні запропонованих рекомендацій. Також досліджені заходи сприятимуть зближенню нормативно-правового забезпечення до міжнародних стандартів, стимулюватимуть активізацію страхової, фінансової та інвестиційної діяльності страховиків, а також використання технологій InshurTech допоможе розвитку страхової системи України, що буде сприяти подальшій його консолідації у світовий ринок страхування.

ВИСНОВКИ

Таким чином, на основі вивчення особливостей функціонування страхового ринку України, можемо зробити наступні підсумки:

1. За допомогою проведеного дослідження наукових диференційованих як літературних джерел національних так і зарубіжних вчених відсутній уніфікований підхід до трактування сутності поняття «страховий ринок», тому ми вважаємо, що є використання системного підходу є найбільш доцільним. Страховий ринок можна визначити як частину фінансового ринку, де страховий захист, є специфічною послугою та виступає об'єктом купівлі-продажу його учасників з використанням технологічних інновацій та застосуванням сучасних інформаційних технологій для підвищення рівня конкурентоспроможності ринку.

Дослідження виявило, Страховий ринок, як і будь-яка інша система має свою організаційну структуру, яка постійно змінюється у процесі економічних перетворень, які неодмінно відбуваються в країні та світі. Залежно від критерію, що лежить в основі класифікації, структуру страхового ринку можна поділити на такі види: інституційну, територіальну, галузеву та організаційну структури. Ключовими елементами в структурі страхового ринку є його суб'єкти (основними з яких виступають страховики та страхувальники), а також об'єкти (послуги страхування та товари).

2. Визначено, що регулювання страхового ринку з боку держави має на меті сприяння розвитку страхового ринку, захист інтересів його учасників, гарантування прозорих умов провадження діяльності та захист конкурентного середовища, що реалізується за допомогою використання відповідних форм, методів, принципів та засобів. Провівши аналіз діяльності нового регулятора на страховому ринку та проєктів документів змін до законодавства, що були ним розроблено й реалізовано у страхову практику для поліпшення стану страхового ринку, повинно відбуватись із залученням професійних учасників

ринку страхування, наукової спільноти та інших страхових об'єднань. Саме забезпечення фінансової стійкості і платоспроможності страховиків і страхувальників є одним з головних напрямів розвитку і ефективного регулювання ринку страхування.

3. Здійснивши аналіз сучасних тенденції розвитку національного ринку страхування протягом останніх років, можемо зробити висновок, що хоч й кількісні індикатори в більшій мірі в нормі, функціональні та інституційні характеристики, на практиці не відповідають реальним потребам економіки, що в результаті призводить до уповільнення розвитку українського страхового ринку. Аналіз національного страхового ринку продемонстрував, що пандемія COVID-19 та війна внесла свої значні корективи у діяльність страховиків на ринку. В результаті нові виклики та можливості посприяли зміні напрямку стратегії розвитку, та починаючи з 2020 року взяли курс на моделювання та цифровізацію внутрішніх процесів страхових компаній.

4. Оцінка інвестиційної діяльності українських страховиків підтвердила, що страховий портфель є досить ризикованим, це підтверджується тим, що значна частина коштів зосереджена на рахунках в приватних банках. Така ситуація можлива лише у двох випадках: некомпетентне керівництво страхових установ, що є малоймовірним; страхові резерви використовуються не для задоволення інтересів компанії чи держави, а в потребах фізичних осіб, використовуючи як джерело дешевих грошей. Серед головних стримуючих чинників розвитку інвестиційної діяльності страховиків можна виокремити такі: політична та економічна нестабільність у країні, військові дії, неузгодженість регуляторної політики у галузі страхування. Також ще одним фактором, що негативно впливає на інвестиційну діяльність страхових компаній це обмежений комплекс інструментів інвестування, в які страховики можуть вкладати свої кошти.

5. Запропоновані ключові перспективні напрямки модернізації інфраструктури страхового ринку та проведено SWOT-аналіз для визначення ефективності від впровадження Insur технологій на ринку. На основі

проаналізованих проблем, які стримують розвиток ринку страхування, побудована концептуальна модель його розвитку. Практична реалізація запропонованих рекомендацій у представленій моделі, сприятимуть зближенню нормативно-правового забезпечення до міжнародних стандартів, стимулюватимуть активізацію страхової, фінансової та інвестиційної діяльності страховиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Антивірус». СК «ARX». URL: <https://arx.com.ua/produkty/antivirus-arx> (дата звернення: 01.10.2022)
2. Авторинок. Асоціація автовиробників України. URL: <https://ukratoprom.com.ua/category/statistika> (дата звернення: 07.09.2021).
3. Ботвіна Н.О. Формування страхового ринку в Україні: реалії та проблеми сьогодення. *Економічний аналіз*. 2019. Т. 29. № 4. С. 132-137. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/download/1746/6565656819> (дата звернення: 19.09.2021).
4. Виговська В.В. Теоретичне позиціонування страхового ринку у фінансовій системі країни. *Науковий вісник Полісся*. 2016. № 1 (5). С. 119-124 URL: <http://nvp.stu.cn.ua/article/view/74049> (дата звернення: 23.09 2022).
5. Волкова В. В. Методичні аспекти державного регулювання страхового ринку України. *Економіка і організація управління*. 2016. № 4 (24) С. 136-142. URL: <http://jeou.donnu.edu.ua/article/view/2932/0?locale> (дата звернення: 20.09 2022).
6. Волосович С.В., Фоміна О. Технологічні інновації на страховому ринку. *Вісник КНТЕУ*. 2018. № 5. С.124-137. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/suchasni-tendentsiyi-rozvitku-konkurenciyi-ta-monopolizatsiyi-na-vitchiznyanomu-strahovomu-rinku> (дата звернення: 21.09 2022).
7. Временко Л.В., Деркач К.І. Сучасні тенденції розвитку конкуренції монополізації на вітчизняному страховому ринку. *Бізнес Інформ*. 2019, № 3. С. 358-364. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/suchasni-tendentsiyi-rozvitku-konkurenciyi-ta-monopolizatsiyi-na-vitchiznyanomu-strahovomu-rinku> (дата звернення: 23.09 2022).

8. Гаманкова О.О. Інформаційні вади дослідження ступеня ринку страхових послуг України. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 10. С. 80-87.
9. Гаманкова О.О. Ринок страхових послуг України : сутність, тенденції та шляхи розвитку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук ; 08.00.08. Київ, 2010. 36 с.
10. Гаманкова О. О. Ринок страхових послуг України : теорія, методологія, практика : монографія. Київ : КНЕУ, 2009. 283 с.
11. Гладчук О.М., Олочук В.С. Страховий ринок України в умовах регуляторної та цифрової трансформації. *Науковий вісник Чернецького університету*. 2020. № 825. С.59-68. URL: <https://econom.chnu.edu.ua/journal/index.php/ecovis/article/view/126/>
12. Денисенко М.П. Інвестиційна діяльність страхової компанії: проблеми та напрями активізації. *Ефективна економіка*. 2018. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2018/11.pdf (дата звернення: 29.09.2022 р.)
13. Журавка О. С. Економічний зміст понять, що характеризують страховий ринок та його структуру. *Вісник університету банківської справи національного банку України*. 2009. № 3. С. 208–211. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/58624/7/Zhuravka_Ekonomichnyi_zmist.pdf (дата звернення: 17.09.2022).
14. Журавка О.С., Пахненко О.М., Сухомлин А.А. Дослідження концентрації та конкуренції на страховому ринку України. *Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка»*. 2019. № 1. С. 26-35. URL: http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2019/2019_2/1.pdf (дата звернення: 02.10.2022).
15. Заволока Ю.М., Єфременко А.Г., Малащенко Ю.А. Особливості функціонування страхового ринку в умовах сучасної цифрової трансформації. *Економіка і держава*. 2020. № 6. С. 102-106. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4659&i=15> (дата звернення: 04.10.2022).

16. Залетов О. М. Страхова політика та стратегія реформування в Україні. *Вісник Київського нац. університету ім. Т. Шевченка. Сер. Економіка*. 2015. № 3(168). С. 31-37 URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/strahova-politika-ta-strategiya-yiyi-reformuvannya-v-ukrayini> (дата звернення: 02.10.2022).
17. Захарченко Н.В., Явір С.А. Вплив COVID-19 на ринок страхування в Україні та у всьому світі. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2021. Том 21. Вип. 4 (47). С.110-128. URL: <http://rinek.onu.edu.ua/article/view/227009> (дата звернення: 07.10.2022).
18. Золотарьова О.В. Ключові тенденції та пріоритети розвитку ринку страхових послуг в Україні. *Економіка і суспільство*. 2017. №11. С. 413-420 URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6609> (дата звернення: 04.10.2022).
19. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України. URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-strakhovoho-rynkuUkrainy.html> (дата звернення: 04.10.2022).
20. Клапків Ю.М. Ринок страхових послуг : концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку : монографія. Тернопіль: THEU, 2020. 568с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/38485/1/Klapkiv.pdf> (дата звернення: 04.10.2022).
21. Клименко О.В. Напрями вдосконалення регулювання ринку страхування. *Економіка України*. 2019. №7-8. С. 55-69. URL: http://library.cibs.ubs.edu.ua/CGI-BIN/irbis64r_12/cgiirbis_64.exe (дата звернення: 03.10.2022).
22. «Коронавірус. COVID-19». СК «USI». URL: <https://usi.net.ua/strahuvannya/covid-19> (дата звернення: 01.10.2022).
23. «Короназахист+», СК «ІНГО». URL: <https://ingo.ua/privatnim-osobam/koronazashhita> (дата звернення: 01.10.2022).
24. Купира М.Г. Шейко Ю.О. Особливості концентрації страхового ринку України. *Національна економіка. Інтелект XXI*. № 2 2020.С.94-98 URL:

http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2020/2020_2/18.pdf (дата звернення: 01.10.2022).

25. Лащик І., Кондрат І. Страховий ринок України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Галицький економічний вісник*. № 5 (66) 2020. С.105-112. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/66/894.pdf> (дата звернення: 09.09.2022).

26. Луцишин, О. О. Проблеми і перспективи розвитку страхового ринку України. *Наука молода : зб. наук. праць молодих вчених THEU*. 2016. № 24. С. 81-88. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/3534> (дата звернення: 10.09.2021).

27. Мазурук Г.Г. До питання про сутність страхового сектора. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»* 2017. № 5 (33), С. 102-107. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/6386/1/19.pdf> (дата звернення: 21.09.2022).

28. Марценюк-Розарьонова О.В. Умови залучення іноземних інвесторів до розвитку страхової індустрії в Україні. *Гроші, фінанси і кредит*. 2019. № 39-2. С.73-77. URL: http://bses.in.ua/journals/2019/39_2_2019/16.pdf (дата звернення: 24.09.2022).

29. Навроцький Д. А. Формування страхового ринку України : автореф. дис. канд. екон. наук: 08.04.01; НАН України, Ін-т екон. прогнозування. К., 2005, 18 с.

30. Національний банк України. Біла книга. Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні. Київ, квітень 2020. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/White_paper_insurance_2020.pdf?v=4 (дата звернення: 13.09.2022).

31. Новий закон про страхування підвищить прозорість, капіталізацію та стійкість страхового ринку. *Офіційний сайт Національного банку України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/noviy-zakon-pro-strahuvannya-pidvischit-prozorist-kapitalizatsiyu-ta-stiykist-strahovogo-rinku> (дата звернення: 23.09.2022).

32. Офіційний сайт Моторно (транспортного) страхового бюро України. URL: <https://mtsbu.ua/> (дата останнього звернення: 15.06.2021)

33. Офіційний сайт Української асоціації інвестиційного бізнесу. URL: <https://www.uaib.com.ua/> (дата звернення: 03.10.2022).

34. Підсумки діяльності страхових компаній за 2017-2021 рр. URL: <https://forinsurer.com/stat> (дата звернення: 23.09.2022).

35. Плиса В. Й. Модель державного регулювання страхового ринку України. *Науковий вісник Нац. лісотехнічного університету*. 2010. Вип. 20.10. С. 209-215. URL: http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2013/2010_10.pdf (дата звернення: 21.09.2022).

36. Подра О.П., Петришин Н.Я. Особливості розвитку вітчизняного страхового ринку та напрями активізації страхової діяльності в умовах становлення цифрової економіки. *Електронне фахове видання «Ефективна економіка»*. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/5_2020/78.pdf (дата звернення: 23.09.2022).

37. Про затвердження напрямів інвестування галузей економіки за рахунок коштів страхових резервів: Постанова Каб. Міністрів України від 17.08.2002 р. № 1211: станом на 25 лип. 2005р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1211-2002-п#Text> (дата звернення: 02.10.2022).

38. Про затвердження Положення про обов'язкові критерії і нормативи достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика: Розпорядж. Нац. коміс., що здійснює держ. регулювання у сфері ринків фінанс. послуг від 07.06.2018р. № 850: станом на 8 листоп. 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0782-18#Text> (дата звернення: 02.10.2022).

39. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР: станом на 3 серп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр#Text> (дата звернення: 02.10.2022).

40. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядж. Каб. Міністрів України від 17.01.2018 р. № 67-р: станом на 17 верес. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-p#Text> (дата звернення: 02.10.2022).

41. Рекуненко І.І., Чорна С.В. Особливості інвестиційної діяльності страхових компаній. *Економіка і суспільство*. 2017. № 8. С. 666-672. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/54231/3/Rekunencko_Chorna.pdf (дата звернення: 07.09.2022).

42. Рубцова Н. М., Мазурова І. В. Інфраструктура страхового ринку України. *Науковий студентський збірник*. Вип. 2. 2021. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/168.pdf> (дата звернення: 04.09.2022).

43. Рудь І. В., Кондрацька К. В. Страховий ринок України : аналіз та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Випуск 23. Частина 2. С. 87-91. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe2019_23\(2\)_18](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe2019_23(2)_18) (дата звернення: 18.09.2021).

44. Рудь І. Ю. Тенденції розвитку страхового ринку України. *Інфраструктура ринку*. 2017. Вип. 5. С. 182-185. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe (дата звернення: 11.09.2021).

45. «СТОП КОРОНАВІРУС». СК «Провідна». URL: <https://www.providna.ua/retail/stop-koronavirus> (дата звернення: 20.09.2021).

46. Сукач О. М., Сарана Л.А. Страховий ринок України: сучасні реалії та перспективи. *Вісник Східноєвропейського університету економіки менеджменту*. 2016. № 1 (20). С. 106-113. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe (дата звернення: 21. 09.2022).

47. Татарин Н.Б., Лопушанський Р.В. Модернізація ринку страхування України в умовах пандемії COVID-19. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип.

25. С. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/271> (дата звернення: 20.09.2022).

48. Черняхівський В. План Маршалла для українського страхового ринку. НВ Бізнес. 2022. URL : <https://biz.nv.ua/ukr/experts/yak-vplinula-viyna-na-strahoviy-rinok-ekspert-ostanninovini-50237940.html> (дата звернення: 17.09.2022).

49. Шаповал Л.П. Інвестиційна складова менеджменту страхових компаній. *Вісник Мукачівського державного університету*. 2016. № 3. С. 491-496. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/3_ukr/84.pdf (дата звернення: 06.09.2022).

50. Шишпанова Н.О., Копайгори О.О. Проблемні тенденції та напрями регулювання страхового ринку України в умовах трансформаційних змін. *Економічна наука. Інвестиції : практика та досвід*. №10. 2021. С. 76-82. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/10_2021/13.pdf (дата звернення: 17.09.2022)

51. Шірінян Л. В. Фінансове регулювання страхового ринку України: проблеми теорії та практики : монографія. Київ: Видавництво «Центр учбової літератури». 2014. 458 с.

52. Шірінян Л.В. Концепція фінансового регулювання страхового ринку України. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2016. № 2 (177). С.6-17. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe (дата звернення: 08.09.2022).

53. Шолойко А. Забезпечення стійкості страхового ринку України. *Вісник АПСВТ*. 2018. № 4. С. 31-41. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Visnyk_4_2018-31-41.pdf (дата звернення: 08.10.2022).

54. Шолойко А.С. Страховий ринок України: підходи до його класифікації та періодизації. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Вип. 200 (3). С. 94-102. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN.nvnau.econ_2014_200%283%29_16.3.2916 (дата звернення: 01.10.2022).

55. Шолойко А. С. Сутнісна характеристика інфраструктури страхового ринку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Випуск 14. Частина 2. С. 186-190. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib.pdf> (дата звернення: 14.09.2022)
56. Hladchuk O., Odochuk V. Insurance Market of Ukraine in Conditions of Regulatory and Digital Transformation. *Scientific Journal of Yuriy Fedkovich Chernivtsi National University. Economics*. 2020. No. 825. URL: <https://doi.org/10.31861/ecovis/2020-825-8> (дата звернення: 02.10.2022).
57. Insurance Trends To Watch In 2019. CBinsights : web-site. URL: <https://www.cbinsights.com/research/briefing/insurance-trends/> (дата звернення: 14.09.2022)
58. PwC. Opportunities await: How InsurTech is reshaping insurance. URL: https://www.pwc.com/gx/en/financial_services/assets/fintech-insurance-report.pdf (дата звернення: 01.10.2022).
59. What should insurers do today to prepare for tomorrow? Europe insurance outlook 2019. URL: [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-insurance-outlook-europe/\\$File/ey-insurance-outlook-europe.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-insurance-outlook-europe/$File/ey-insurance-outlook-europe.pdf) (дата звернення: 15.07.2021)

ДОДАТКИ

Додаток А**Таблиця А.1****Функції страхового ринку**

Загальноринкові	Комерційна - проявляється в тому, що страхова діяльність є підприємницькою діяльністю, спрямованою на систематичне отримання прибутку шляхом надання страхових послуг населенню, фізичним і юридичним особам
	Цінова - реалізується в процесі ціноутворення на послуги, що надаються страховими компаніями на ринку страхування. Вартість страхової послуги або її ціна виражається страховому внеску (тариф, премії, який страхувальник сплачує страховику. Крім цього ціна страхової послуги, будучи ринковою категорією, формується під впливом попиту та пропозиції
	Інформаційна - реалізується через інформування споживача послуг про існуючі і нові страхові послуги на страховому ринку
	Регулююча - здійснюється шляхом створення на страховому ринку правил торгівлі страховими послугами, а також шляхом здійснення контролю виконанням учасниками страхування цих правил.
Специфічні	Полегшення доступу до додаткових джерел фінансування реалізується через полегшення доступу підприємств до інших джерел фінансування своєї діяльності, наприклад до банківського кредиту, оскільки для отримання останнього однією з обов'язкових умов є страхування майна підприємства позичальника, а також через полегшення доступу громадян до інших джерел фінансування своєї життєдіяльності, так як страхування життя і нерухомості необхідна умова для отримання іпотечного кредиту фізичними особами для будівництва або придбання житла або страхування автомобіля - необхідна умова для його купівлі в кредит
	Попереджувальну (превентивну - проявляється в тому, що професійна діяльність страхових компаній дозволяє їм розробляти проваджувати в життя комплекс заходів щодо попередження та контролю рівня ризику в найважливіших сферах господарського та приватного життя.
	Формування спеціалізованого страхового фонду реалізується через - систему додаткових і резервних фондів, що забезпечують стабільність страхування, гарантію виплат відшкодувань. Крім усього іншого, через зазначену форму акумулювання капіталу вирішується проблема інвестицій, оскільки страхові компанії вкладають свої тимчасово вільні кошти в цінні папери підприємств, фінансових компаній, в банки, нерухомість і т.п.
	Покриття ризику - реалізується в результаті того, що в процес страхування негативні наслідки ризиків, що виникають як на побутовому рівні, так і в процесі здійснення господарської діяльності, приймають на себе страхові компанії

Джерело: побудовано автором за даними [26]

Додаток Б

Рис. Б. 1. Учасники страхового ринку

Джерело: побудовано автором за даними [4]

Періоди розвитку страхового ринку

№ п/п	Періоди	Сутність
1.	1990 - 1993	Даний період характеризувався відсутністю державного регулювання страхової діяльності та бурхливим зростанням кількості страхових компаній за невідповідного законодавства. При цьому 3-5% страхових компаній від загальної кількості створювалися з метою суто трастової діяльності – “три на інфляції”. Проте дані компанії свого часу не повернули своїм клієнтам належних їм коштів і тим самим підірвали довіру громадян до страхових компаній
2.	1993 - 1996	Характеризується прийняттям у травні 1993 року Декрету Кабінету Міністрів України “Про страхування” та створенням у жовтні 1993 року Комітету у справах нагляду за страховою діяльністю (Укрстрахнагляд), який проіснував до квітня 2002 р. Завдяки законодавчому регулюванню страхової діяльності відчутно підвищилася фінансова дисципліна страховиків. Було впроваджено облік резервів, розроблено категорії активів, у межах яких страховики розміщували ці резерви, упорядковано взаємовідносини страховика з його філіями та представництвами, встановлено необхідні форми спеціальної звітності, розпочався нагляд за страховою діяльністю. Було впроваджено єдиний державний реєстр страхових компаній і видано ліцензії, тобто здійснювати страхову діяльність стало можливим лише за тими видами, які зазначено в ліцензії
3.	1996 - 2001	Було ухвалено Закон України “Про страхування” (березень 1996 р.) та перереєстрацією страховиків у 1997 році. Закон установив систему контролю за рівнем платоспроможності страховиків і порядок розрахунку резервів, посилив норми, що регулюють нагляд за страховою діяльністю, упорядкував види обов’язкового страхування. Було здійснено обов’язковий поділ страхових компаній на ті, які здійснюють страхування життя, та ті, які проводять страхування за видами іншими, ніж страхування життя. Створюються та реєструються об’єднання страховиків у вигляді Моторного, Морського, Авіаційного бюро
4.	2001 - 2008	2 лютого 2001 року Кабінетом Міністрів України затверджено Програму розвитку страхового ринку України на 2001-2004 роки. 4 жовтня 2001 р. прийнято Закон України “Про внесення змін та доповнень до Закону України “Про страхування”. 11 грудня 2002 р. за Указом Президента України № 1153/2002 згідно із Законом України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” було створено Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг України (Держфінпослуг). У даний період відбулося підвищення вимог до мінімальних розмірів статутного фонду страховиків (1 млн євро для страховиків з ризикового страхування та 1,5 млн євро – для страховиків зі страхування життя)

Продовження додатку В

5.	2008 - 2011	Приєднавшись у 2008 р. до Світової організації торгівлі, Україна відповідно до правил Генеральної угоди про торгівлю послугами (ГАТС), зобов'язалася забезпечити національний режим та доступ на ринок в секторі фінансових послуг, включаючи страхові послуги та ті, що відносяться до страхових. Це означає, що у зазначеному секторі ринку забезпечується вільний доступ до страхових послуг та їх постачальникам, а також надається режим, не менш сприятливий, ніж вітчизняним послугам чи постачальникам послуг. 10 квітня 2008 р. до Закону України “Про страхування” були внесені зміни, згідно з якими скасовано вимогу щодо надання послуг представництвами страхових та перестрахових брокерів нерезидентів лише через постійні представництва в Україні, які повинні бути зареєстровані як платники податку відповідно до законодавства України та включені до державного реєстру страхових або перестрахових брокерів. Натомість з дня вступу України до СОТ страхові та/або перестрахові брокери нерезиденти зобов'язані письмово повідомити Уповноваженому органу за встановленою ним формою про намір здійснювати діяльність на території України. У результаті двосторонніх переговорів та гармонізації українського законодавства з вимогами СОТ Україна досягла відстрочки в питанні надання дозволу відкривати в Україні філіали іноземних страховиків і зняття обмежень на участь іноземців в капіталі страхових компаній. Так, іноземні страхові компанії зможуть надавати страхові послуги через свої філії лише через 5 років з дня вступу України до СОТ. По завершенні вказаного перехідного періоду (17 травня 2013 р.) при створенні страхової компанії зі страхування життя статутний фонд такого страховика вже повинен бути не менше 10 млн євро.
6.	2011-2019	23 листопада 2011 року Держфінпослуг було реорганізовано в Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері фінансових послуг (Нацкомфінпослуг). Це було зумовлено необхідністю оптимізувати кількість регулюючих органів, штат Держслужбовців та зменшення бар'єрів для учасників ринку. Нацкомфінпослуг з 2012 р. було запроваджено новий порядок проведення перевірок в рамках зовнішнього контролю за діяльністю страхових компаній. У 2015 р. змінами до Податкового кодексу в Україні запроваджено змішану систему оподаткування страховиків, згідно з якою страхові компанії сплачують податок у розмірі 3% від суми страхових платежів, внесків, премій та податок на прибуток, отриманий від здійснення господарської діяльності страховика (страхової, фінансової та іншої). По суті було закріплено два об'єкти оподаткування страховиків, що поставило їх у неоднакові умови із іншими учасниками фінансового ринку.

Джерело: складено автором за даними [54, с. 99-100]

**Активи, якими можуть бути представлені кошти страхових резерві,
відповідно до нормативу ризиковості операцій**

№ з/п	Категорія активів	Норматив
1	2	3
1)	грошові кошти на поточних рахунках, банківські вклади (депозити) на вимогу та банківські вклади (депозити), істотною умовою яких є право страховика повернути (зняти) кошти, розміщені на такому депозиті, протягом строку дії договору (за винятком коштів у розмірі резерву належних виплат страхових сум та коштів резерву заявлених, але не виплачених збитків): для страховика, що здійснює страхування життя для страховика, що здійснює страхування інше, ніж страхування життя	не більше 20% страхових резервів не більше 30% страхових резервів
2)	банківські вклади (депозити), крім зазначених у підпункті 1 цього пункту, зокрема в іноземній вільно конвертованій валюті, валютні вкладення згідно з валютою страхування при цьому банківські вклади (депозити), валютні вкладення згідно з валютою страхування в кожному банку	разом не більше 70% страхових резервів не більше 20% страхових резервів
3)	нерухоме майно при цьому вкладення в один об'єкт нерухомого майна	не більше 20% страхових резервів за кожним об'єктом не більше 10% страхових резервів
4)	цінні папери за вказаним нижче переліком, з них:	не більше 50% страхових резервів
	акції українських емітентів при цьому в акції одного емітента	не більше 10% страхових резервів не більше 10% страхових резервів
	облігації підприємств українських емітентів для страховика, що здійснює страхування життя при цьому в облігації одного емітента для страховика, що здійснює страхування інше, ніж страхування життя при цьому в облігації одного емітента	не більше 40% страхових резервів не більше 10% страхових резервів не більше 30% страхових резервів не більше 10% страхових резервів
	акції, облігації іноземних емітентів та цінні папери іноземних держав для страховика, що здійснює страхування життя для страховика, що здійснює страхування інше, ніж страхування життя	не більше 20% страхових резервів не більше 10% страхових резервів

Продовження додатку Г

1	2	3
	облігації місцевих позик	не більше 10% страхових резервів
	іпотечні облігації, емітентом яких є Державна іпотечна установа, фінансова установа, більше ніж 50 відсотків корпоративних прав якої належать державні та/або державним банкам	разом не більше 20% страхових резервів
	облігації міжнародних фінансових організацій для страховика, що здійснює страхування життя	не більше 50% страхових резервів
	для страховика, що здійснює страхування інше, ніж страхування життя	не більше 40% страхових резервів
5)	державні облігації України для страховика, що здійснює страхування життя	не більше 95% страхових резервів
	для страховика, що здійснює страхування інше, ніж страхування життя	не більше 80% страхових резервів
6)	права вимоги до перестраховиків для страховика, що здійснює страхування життя	не більше 40% страхових резервів
	для страховика, що здійснює страхування інше, ніж страхування життя	не більше 50% страхових резервів
	при цьому права вимоги до кожного перестраховика-резидента	не більше 5% страхових резервів
	права вимоги до перестраховиків-нерезидентів для страховика, що здійснює страхування життя	не більше 35% страхових резервів
7)	довгострокове фінансування (кредитування) житлового будівництва	не більше 10% страхових резервів зі страхування життя
8)	інвестиції в економіку України за напрямками, визначеними Кабінетом Міністрів України, крім інвестування в розвиток ринку іпотечного кредитування шляхом придбання цінних паперів, емітентом яких є Державна іпотечна установа при цьому в окремий об'єкт інвестування	разом не більше 10% страхових резервів
		не більше 5% страхових резервів
9)	банківські метали, в тому числі поточні та вкладні (депозитні) рахунки в банківських металах	не більше 15% страхових резервів
10)	кредити страхувальникам – фізичним особам	разом не більше 20% страхових резервів зі страхування життя

Джерело: побудовано автором за даними [39]

Відгук керівника випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи
«Розвиток страхового ринку в Україні»
Ясентюк Анастасії Сергіївни

У контексті розвитку процесів глобалізації, інтеграції національної економіки у світовий фінансовий простір, в умовах воєнного стану, складної політичної та економічної ситуації виникає ще більша необхідність у подальшому розвитку страхового ринку України як частини фінансового ринку. Страхування реалізує державну політику соціально-економічного захисту населення, а також формує значні інвестиційні ресурси. Зарубіжний досвід показує, що страховим компаніям належить особливе місце в забезпеченні інвестиційного процесу, можливості акумулювання фінансових ресурсів, перетворення страхового ринку на потужне джерело інвестиційних ресурсів.

Робота містить три розділи. Перший розділ присвячено дослідженню теоретико-методичних засад розвитку страхового ринку.

Другий розділ присвячено ретроспективному аналізу стану розвитку страхового ринку із використанням кількісних та якісних показників. Використано широкий перелік методів, зокрема: аналізу, синтезу, графічний, табличний та ін.

Третій розділ роботи включає розробку напрямів вдосконалення розвитку страхового ринку із врахуванням сучасних світових трендів.

Здобувачка вищої освіти Ясентюк А.С. працювала згідно графіку.

Робота рекомендується до захисту з оцінкою «відмінно».

Керівник випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи Чумак І.І.

Висновок кафедри про випуск кваліфікаційну (дипломну) роботу
Випускна кваліфікаційна (дипломна) робота здобувачки вищої освіти
Ясентюк А.С. після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри,
протокол від «15» 01 2022 № 13 допущена/не допущена до захисту на
екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри

(підпис)

Квасенко Ю.М.
Чумак І.І.
(прізвище, ініціали)

РЕЦЕНЗІЯ
на кваліфікаційну роботу
здобувачки вищої освіти Державного податкового Університету
ЯСЕНТЮК АНАСТАСІЯ СЕРГІЙВНА
на тему «Розвиток страхового ринку в Україні»

Актуальність теми. Страховий ринок є важливим сегментом фінансової системи будь-якої країни. Традиційно для розвинених країн даний ринок відіграє роль платформи для рекрутування фінансів, для менш розвинених і транзитивних економік – це шанс залучення прямих і портфельних інвестицій, нових технологій та можливість суттєво поліпшити економічне становище. Разом з тим страховий ринок постійно трансформується і відкриває додаткові можливості щодо управління власним страховим захистом, нівелює територіальні обмеження та знижує витрати на оплату страхових послуг, оскільки зменшення собівартості страхових послуг призведе до перегляду страхових тарифів. В умовах активізації глобалізаційних процесів актуальності набуває дослідження страхового ринку та можливість його подальшого розвитку.

Наукова новизна полягає у узагальненні передових тенденцій страхового ринку та, на основі проведеного аналізу, виявлено ключові аспекти можливості їх застосування при розгляді шляхів його подальшого розвитку. Також виявлено зміни інституційної та галузевої структури, методи управління суб'єктами діяльності страхового ринку, перехід до нових прогресивних форм надання послуг та визначено позитивні фінансові ефекти від використання страховиками сучасних інформаційних технологій у на ринку страхових послуг.

Якість проведеного аналізу проблеми, текстового та табличного матеріалу. Про якість даного дослідження свідчать такі фактори, як

проведений ґрунтовний аналіз даних за останні роки із врахуванням похибки викликаної впливом військових дій на території України. Таблиці і рисунки надають змогу об'єктивно оцінити сучасний стан і ті сучасні тенденції розвитку страхового ринку які притаманні йому сьогодні.

Обґрунтованість пропозицій і висновків та їх практична цінність у роботі підприємства, організації, установи, МФУ. У дослідженні проведено значну теоретичну і аналітичну роботу на основі якої сформовані висновки та надані рекомендації щодо всьому, можуть бути використані для подальшої практичної реалізації. Варто зауважити що прослідковуються стратегічні орієнтири для подальшого розвитку страхового ринку у пост воєнному відновленні.

Наявність недоліків. У даній роботі недоліків не виявлено.

Загальний висновок і оцінка роботи. Дана робота виконана на актуальну тему, носить теоретичне, аналітичне та практичне значення і має ряд рекомендацій які можуть сприяти подальшому розвитку страхового ринку України. Оцінка відмінно.

Рецензент: Тищенко Д.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри інженерії програмного забезпечення та кібербезпеки Державного торговельно-економічного університету

Підпис, МП

Д.О. Тищенко
ініціали, прізвище

« 25 » 09 2023р.

